

KARELIA-AMMATTIKORKEAKOULU  
Sosiaalialan koulutus

Mari Pakarinen

SELVITYS SOSIAALISEN KUNTOUTUKSEN RYHMISTÄ KOL-  
MANNELLA SEKTORILLA JOENSUUSSA

Opinnäytetyö  
Lokakuu 2021



**OPINNÄYTETYÖ**  
**Lokakuu 2021**  
**Sosiaalialan koulutus**

Tikkarinne 9  
80200 JOENSUU  
+358 13 260 600 (vaihde)

**Tekijä**

Mari Pakarinen

**Nimeke**

Selvitys sosiaalisen kuntoutuksen ryhmistä kolmannella sektorilla Joensuussa

**Toimeksiantaja**

Siun sote - Pohjois-Karjalan sosiaali- ja terveystalvelujen kuntayhtymä: Työikäisten palvelut

**Tiivistelmä**

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää kolmannen sektorin toteuttamia sosiaalisen kuntoutuksen ryhmätoimintoja Joensuun kantakaupungin alueella. Selvityksen tavoitteena oli saada tietoa sellaisista toiminnoista, joihin sosiaalipalvelut voivat ohjata asiakkaita esimerkiksi ennen asiakkaan osallistumista kuntouttavaan työtoimintaan.

Tämä opinnäytetyö oli laadullinen tutkimus. Aineisto kerättiin teemahaastattelun keinoin, haastatteleamalla kolmannen sektorin ryhmänohjaajia. Aineisto analysoitiin teemoittamalla.

Tuloksista ilmeni, että kolmannella sektorilla Joensuussa toteutetaan sosiaalisen kuntoutuksen kaltaisia ryhmätoimintoja monipuolisesti. Useat sosiaalisen kuntoutuksen ryhmät liittyivät sisällöltään arkielämän taitojen kehittämiseen ja sosiaaliseen vahvistumiseen. Yhteenvedon voidaan todeta, että ryhmien ohjaajat kokevat ryhmätoiminnat merkitykselliseksi.

**Kieli**  
suomi

Sivuja 48  
Liitteet 3  
Liitesivumäärä 3

**Asiasanat**

sosiaalinen kuntoutus, ryhmätoiminta, sosiaalinen toimintakyky, osallisuus



**THESIS**

**August 2021**

Education in the social sector

Tikkarinne 9

FI 80200 JOENSUU

FINLAND

Tel. +350 13 260 600 (switchboard)

Author

Mari Pakarinen

Title

Account of social rehabilitation groups in the third sector of Joensuu

Commissioned by

Siun Sote -Joint municipal authority for North Karelia social and health services-Social services for people of working age

Abstract

The purpose of this thesis was to clarify the group activities of social rehabilitation carried out by the third sector in the area of the town of Joensuu. The objective of the survey was to obtain information on activities to which social services may refer clients, for example, prior to the client's participation in rehabilitative work activities.

This thesis was a qualitative study. In the course of the study, the material was collected by means of focused interview and interviewing group instructors in the third sector, and the material was played with was analyzed themes.

The results showed that social rehabilitation group activities are carried out in the third sector in Joensuu in a diverse manner. Several groups of social rehabilitation are associated with the development of everyday life skills, as well as social reinforcement. In summary, group counselors perceive group activities as sign-cell.

Language

Finnish

Pages 48

Appendices 3

Pages of Appendices 3

Keywords<sup>ii</sup>

social rehabilitation, group activities, social function, inclusion

## Sisältö

1	Johdanto.....	5
2	Työikäisten sosiaalipalvelut .....	6
2.1	Työikäisten palvelut .....	6
2.2	Pitkäaikaistyöttömyys .....	8
2.3	Kuntouttava työtoiminta .....	9
2.4	Sosiaalinen kuntoutus.....	10
2.5	Ryhmämuotoinen sosiaalinen kuntoutus.....	14
3	Osallisuus, toimijuus ja sosiaalinen toimintakyky .....	15
3.1	Osallisuuden vahvistaminen .....	16
3.2	Toimijuuden vahvistaminen .....	17
3.3	Sosiaalisen toimintakyvyn vahvistaminen .....	18
3.4	Osallisuuden, toimijuuden ja sosiaalisen toimintakyvyn tukeminen ryhmässä.....	18
4	Kolmas sektori palveluntuottajana .....	19
4.1	Kolmas sektori .....	19
4.2	Kolmas sektori ja sosiaalinen kuntoutus .....	21
5	Aiemmat opinnäytetyöt .....	22
6	Opinnäytetyön tavoite ja tutkimustehtävä.....	23
7	Opinnäytetyön menetelmälliset valinnat.....	24
7.1	Laadullinen tutkimus .....	24
7.2	Aineiston valinta ja hankinta .....	25
7.3	Teemahaastattelu .....	26
7.4	Aineiston analyysi .....	27
8	Opinnäytetyön tulokset .....	28
8.1	Sosiaalisen kuntoutuksen ryhmämuotoja kolmannella sektorilla .....	29
8.2	Sosiaalisen kuntoutuksen ryhmäläisten osallisuus ja toimijuus ryhmissä .....	32
8.3	Sosiaalisen kuntoutuksen ryhmien merkitys.....	33
8.4	Haasteet ryhmätoiminnassa .....	34
8.5	Tulevaisuuden suunnitelmat ryhmätoiminnoille .....	35
9	Pohdinta .....	37
9.1	Johtopäätökset .....	37
9.2	Luotettavuus ja eettisyys.....	39
9.3	Opinnäytetyöprosessi ja ammatillinen kasvu.....	40
9.4	Hyödynnettävyys ja jatkotutkimusehdotukset.....	41
	Lähteet .....	42

LIITE 1	Saatekirje haastateltaville
LIITE 2	Teemahaastattelurunko
LIITE 3	Analyysipolku

## 1 Johdanto

Tässä opinnäytetyössä selvitetään, millaisia sosiaalisen kuntoutuksen kaltaisia ryhmiä kolmas sektori järjestää Joensuun kantakaupungin alueella. Toimeksiantajana toimii Siun sote- Pohjois-Karjalan sosiaali- ja terveystalvelujen kuntayhtymä- työkäisten palvelut keskisellä alueella. Toimeksiantajalla oli toive saada selvitys sosiaalisen kuntoutuksen ryhmätoiminnoista kolmannella sektorilla yli 30-vuotiaille sosiaalipalveluiden asiakkaille. Lisäksi opinnäytetyössä selvitetään sosiaalisen kuntoutuksen palveluntuottajilta heidän havaintojaan ryhmäläisten osallisuuden ja toimijuuden kehittymisessä sekä järjestöjen tulevaisuuden mahdollisuuksia toteuttaa ryhmämuotoista sosiaalista kuntoutusta. Opinnäytetyössä kartoitetaan myös mahdollisia haasteita.

Siun Soten työkäisten palvelut kehittää tällä hetkellä omana toimintanaan sosiaalisen kuntoutuksen ryhmätoimintoja. Ja mahdollisesti työkäisten palvelut alkavat toteuttamaan omana toimintana sosiaalisen kuntoutuksen ryhmätoimintoja. Opinnäytetyön tarkoituksena on kartoittaa paikallisia, jo olemassa olevia toimintoja.

Opinnäytetyön teoreettiseen viitekehykseen kuuluvat käsitteinä muun muassa työkäisten palvelut, kolmas sektori palveluntuottajana sekä osallisuus, toimijuus ja sosiaalinen toimintakyky. Opinnäytetyössä samana käsitteenä viitataan työkäisten palveluihin sekä aikuissosiaalityöhön, sillä työkäisten palvelut ovat käsitteenä vielä uusi ja käytännössä niillä tarkoitetaan samaa palvelua. Tekstissä avataan kuntouttavaan työtoimintaan, koska kuntouttavassa työtoiminnassa ja sosiaalisessa kuntoutuksessa on toimintana havaittavissa samankaltaisuuksia. Kuitenkaan opinnäytetyössä ei ole tarkoitus selvittää kuntouttavan työtoiminnan mahdollisuuksia kolmannella sektorilla. Opinnäytetyön menetelmänä on laadullinen tutkimus, jossa aineistonkeruumenetelmänä on käytetty teemahaastattelua. Aineiston analyysiin on käytetty teemoittelua.

## 2 Työkäisten sosiaalipalvelut

Työkäisten palvelut tunnettiin aiemmin aikuissosiaalityön nimikkeellä. Työkäisten sosiaalipalvelut kattavat laaja-alaisesti työkäisen väestön sosiaalipalvelut. Pitkäaikaistyöttömyys voi olla läsnä työkäisten palveluiden asiakkaiden elämäntilanteissa. Kuntouttavan työtoiminta on pitkäaikaistyöttömien yksi palveluista ja siinä on yhtäläisyyksiä sosiaaliseen kuntoutukseen.

### 2.1 Työkäisten palvelut

Työkäisten sosiaalipalveluiden asiakkaisiin kuuluvat 18–64-vuotiaat henkilöt (Siun Sote 2020). Asiakkailta on usein moninaisia haasteita elämäntilanteessaan. He tarvitsevat tukea esimerkiksi työllistymiseen, koulutukseen, toimeentuloon, kuntoutukseen tai hyvinvoinnin ja osallisuuden liittyvissä asioissa. Osalla asiakkaista on arjen hallinnan haasteita ja kotoa poislähtemisen pulmia. Asiakkailta on vähän tietoutta palveluista ja heille kuuluvista etuuksista, jolloin heitä tuetaan oikeisiin palveluihin sekä etuuksiin. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2020b.)

Työkäisten palvelut eli aikuissosiaalityö on yksi sosiaalihuollon palvelutehtävistä. Koko Suomessa on otettu käyttöön yhdenmukaiset nimitykset kaikille sosiaalipalveluille. Työkäisten palvelut -nimike on otettu käyttöön valtakunnallisesti kuvaamaan aikuissosiaalityötä. Tämän luokituksen tarkoituksena on kirjaamisen ja kirjausjärjestelmien yhteensovittaminen ja määrämuotoisen kirjaamisen kehittäminen. Lähitulevaisuudessa sosiaalihuollon kirjaukset siirtyvät Kanta-palveluun. (Kaakkois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus oy 2019.)

Työkäisten palveluiden tavoitteena on tukea työkäisiä henkilöitä elämäntilanteissa, työllistymisessä, opiskeluun liittyvissä asioissa sekä lisäksi vähentää eriarvoisuutta. (Kaakkois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus oy 2019.) Työkäisten palvelutehtävään sosiaalihuollossa kuuluvat esimerkiksi palvelutarpeenarviointi, kuntouttava työtoiminta, talousneuvonta ja sosiaalinen kuntoutus. Työ-

ikäisten palveluita ohjaavat sosiaalihuoltolaki, toimeentulotuesta annettu laki, sosiaalisesta luototuksesta annettu laki, kuntouttavasta työtoiminnasta annettu laki, oppilas- ja opiskelijahuoltolaki ja kotoutumisen edistämisestä annettu laki. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2020a.)

Työikäisten palveluissa työtä tehdään suunnitelmallisesti yhdessä asiakkaan kanssa muutostyötä tehden. Työ on aina tavoitteellista sosiaalityötä. Työssä on läsnä ratkaisukeskeisyys, jolla yhdessä asiakkaan kanssa etsitään keinoja ja asiakkaan vahvuuksia tilanteista eteenpäin. Työtä toteutetaan monin eri tavoin ja välinein; esimerkiksi verkostotyö ja asiakkaan haastattelu ovat usein menetelminä asiakastyössä. Työikäisten palveluiden ohessa asiakas voi saada tukea sosiaalipalveluiden erityispalveluista kuten päihdepalveluista, vammaistyöstä ja muista erityispalveluista. Työikäisten palveluiden ammattilaisen tulee tuntea laajasti sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmää. (Karjalainen 2017, 248–250.)

Aikuisten parissa tehtävää sosiaalityötä on tutkittu viime vuosien aikana. Tutkimuksissa on tullut esille asiakkaan ja työntekijän vuorovaikutuksen merkitys prosessin kulkuun sekä palvelujärjestelmän tuntemus ja toimivuus. Sosiaalialan ammattilaiset ovat tuoneet esille tärkeimpänä menetelmänä työssä asiakkaan ja työntekijän yhteisen kumppanuussuhteen luomisen. Haasteena on monissa tutkimuksissa tullut esille resurssipula, mikä ilmenee siten, etteivät asiakkaat pääse riittävän nopeasti tai usein tapaamaan sosiaalipalvelun työntekijää. Tämä haaste on tullut esille niin työntekijöiden kokemana kuin asiakkaidenkin näkemyksenä. Tähän resurssihaasteeseen on viime vuosien aikana pyritty vastaamaan kehittämällä sosiaali- ja terveydenhuollon integraatiota. (Svenlin, Matthies & Turtiainen 2021, 11–13.)

## 2.2 Pitkäaikaistyöttömyys

Pitkäaikaistyöttömäksi määritellään henkilö, joka on ollut työttömänä yli vuoden yhtäjaksoisesti. Työttömyyden pitkittyminen voi vaikuttaa ammattitaidon rapistumiseen sekä motivaatioon hakea töitä. Pitkäaikaistyöttömyys on riski syrjäytymiselle. (Tilastokeskus 2021.)

Kurvinen, Jolkkonen, Lemponen ja Ylhäinen (2019) ovat tehneet pitkäaikaistyöttömyydestä tutkimuksen, jossa he tarjastelevat mitkä asiat vaikuttavat pitkäaikaistyöttömyyden syntymiseen ja mitä keinoja pitkäaikaistyöttömällä on palata takaisin työelämään. Tutkimuksessa pyritään pääsemään ongelmalähtöisyydestä pois kohti yksilöllisempää ja ratkaisukeskeisempää ajatusta työllistymisestä. Tutkimuksessa korostetaan, että pitkäaikaistyöttömien tilanteet ovat aina yksilöllisiä. Moni pitkäaikaistyötön hyötyy yksilöohjauksesta, pienryhmävalmennuksesta ja rekrytointifirmojen toiminnoista. Työttömät kokevat tarvitsevan tukea verkostojen luomiseen. Tutkimuksessa todetaan, että ennaltaehkäisevät toiminnot pitkäaikaistyöttömyyden estämisessä tulevat yhteiskunnalle edullisemmaksi kuin korjaavat toimenpiteet. Lisäksi tutkimuksessa pidetään merkityksellisenä työttömien henkilöiden sosiaalisia suhteita työnhaussa sekä työn saannissa. Niin työnantajat kuin työttömät itse pitivät tärkeinä aiemman työkokemuksen kautta saatuja työelämäkontakteja työllistymisessä. (Kurvinen, Jolkkonen, Lemponen & Ylhäinen 2019, 9, 100, 103, 108.)

Väitöskirjatutkija Koponen (2019) esittää, että pitkäaikaistyöttömyys saa ihmisen kokemaan häpeää ja huono-osaisuutta, kun työttömyys jatkuu pitkänä. Huono-osaisuus saa kokemaan ulkopuolisuutta, köyhyyttä ja sosiaalisten suhteiden vähenemistä. Työttömyys ei ole useinkaan yksilön oman valinta vaan yhteiskunnan luoma tilanne. Koponen tuo esille, että jotkut pitkäaikaistyöttömistä saavat vapaaehtoistyön kautta tunteen yhteiskuntaan kuulumisesta. (Koponen, 2019.)

Työttömyyden pitkittyminen voi aiheuttaa haitallisia vaikutuksia terveyteen ja hyvinvointiin. Työttömät henkilöt ovat keskimäärin sairaampia kuin työlliset. Myös



terveydelliset haasteet voivat itsessään aiheuttaa työttömyyttä. Lisäksi työttömyys vaikuttaa yksilön toimeentuloon ja tällöin riski köyhyyteen kasvaa. (THL 2019b.)

Pohjois-Karjalan maakuntaliitto (2021) on tehnyt paikallista tutkimusta pitkäaikaistyöttömyydestä Pohjois-Karjalassa. Pohjois-Karjalassa oli 2020 joulukuussa 11 942 työtöntä työnhakijaa, joista 3543 henkilöä oli pitkäaikaistyöttömiä. Selvityksessä kerrotaan TE-palveluiden työntekijöiden näkemyksiä pitkäaikaistyöttömyyden taustasyistä. Työntekijät pitivät työllistymisen haasteina esimerkiksi psyykkisiä tekijöitä, tuki- ja liikunta elinsairauksia, taloudellisia tekijöitä sekä sosiaalisia syitä. Selvityksessä ratkaisuehdotuksiksi nostetaan ennaltaehkäisevät toimenpiteet, alueellisesti tasa-arvoiset palvelut, moniammatillinen verkosto pitkäaikaistyöttömän tukena, osatyökykyisyyden tunnistaminen, työkyvyttömyyseläkkeelle pääsemisen helpottaminen, uudelleen koulutuksen mahdollistaminen sekä oppisopimuskoulutuksen lisäämisen. (Kettunen 2021.)

### **2.3 Kuntouttava työtoiminta**

Kuntouttava työtoiminta on sosiaalipalvelua. Tavoitteena on kuntouttaa pitkäaistyötön asiakas elämässä eteenpäin esimerkiksi työelämään tai koulutukseen. Kuntouttava työtoiminta on vastikkeellista toimintaa. Asiakkaan ollessa kuntouttavassa työtoiminnassa hän saa Kelasta kulukorvauksen kyseisestä toimintapäivästä. Kuntouttavan työtoiminnan muotoja on erilaisia. Kuntouttavaa työtoimintaa voidaan toteuttaa pajatoimintoina, erilaisina ryhmätoimintoina, avustavina tehtävinä kunnan hallintokunnissa sekä yksilövalmennuksena tai näiden yhdistelminä. Myös järjestöt, säätiöt ja seurakunnat voivat toteuttaa kuntouttavaa työtoimintaa. Yritykset eivät voi toteuttaa kuntouttavaa työtoimintaa, koska työtoiminnalla ei saa tavoitella voittoa ja kuntouttavalla työtoiminnalla ei saa korvata palkallista työtä. Kuntouttavan työtoiminnan asiakas ei ole palkkasuhteessa, jolloin hänellä ei ole työsuhteeseen liittyviä vastuita ja velvollisuuksia. (Terveys- ja hyvinvoinninlaitos 2021a.)

Asiakas ohjautuu kuntouttavaan työtoimintaan aktivointisuunnitelman kautta. Aluksi sosiaalipalvelut toteuttavat asiakkaan kanssa palvelutarpeenarvion, jonka jälkeen aktivointisuunnitelmassa sovitaan kuntouttavasta työtoiminnasta TE-palveluiden, sosiaalipalveluiden sekä asiakkaan kesken. (Terveys- ja hyvinvoinninlaitos 2021a.)

Aikuisten parissa tehtävän sosiaalityön tulevaisuus selvityksessä eli Tiekartta 2030 -selvityksessä korostetaan, että kuntouttavassa työtoiminnassa on paljon sosiaalisen kuntoutuksen elementtejä. Kuitenkin selvityksessä suositellaan, että sosiaalista kuntoutusta järjestettäisiin erillisenä palveluna. Tähän tuo haastetta se, että kunnat eivät ole vielä kovin halukkaita ja innostuneita toteuttamaan kyseistä palvelua, koska se ei suoranaisesti ole työllistymistä edistävää palvelua. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2019, 52.)

SOSKU-hankkeen kehittäjä tutkija Helka Raivio (2018) tuo esille, että sosiaalisen kuntoutuksen menetelmä nähdään monissa kunnissa pelkästään kuntouttavana työtoimintana. Hän toteaa tämän olevan lain hengen vastaista. Kuntouttava työtoiminta on velvoittavaa toimintaa, sosiaalisen kuntoutuksen ei pitäisi olla asiakasta velvoittavaa. (Raivio, 2018.)

## **2.4 Sosiaalinen kuntoutus**

Sosiaalisen kuntoutuksen käsitettä on käytetty Suomessa 1950-luvulta asti, jolloin nimikkeenä oli sosiaalinen rehabilitaatio. Tällöin kuntoutus oli jaettu lääkinälliseen ja ammatilliseen kuntoutukseen. 1960-luvun alkupuolella ammatillisen kuntoutuksen käsitteen rinnalla on käytetty sosiaalinen kuntouttaminen -termiä, ja 60-luvun loppupuolella sosiaalinen kuntouttaminen on muuttunut sosiaalisesti kuntoutumiseksi. Tällöin nähtiin sosiaalisen kuntoutumisen kohdistuvan pääosin vammaisiin ja vammautuneisiin henkilöihin. 1970-luvulla kuntoutuksen jakaminen lääkinälliseen, ammatilliseen, kasvatukselliseen ja sosiaaliseen kuntoutukseen yleistyi ja samaan aikaan myös käytiin keskustelua sosiaalisen kuntoutuksen tarpeellisuudesta. Tällöin havaittiin, että sosiaalisen kuntoutumisen kohteena tulee olla niin yksilö kuin yksilön oma elinympäristökin. 1980-luvulla pohdittiin

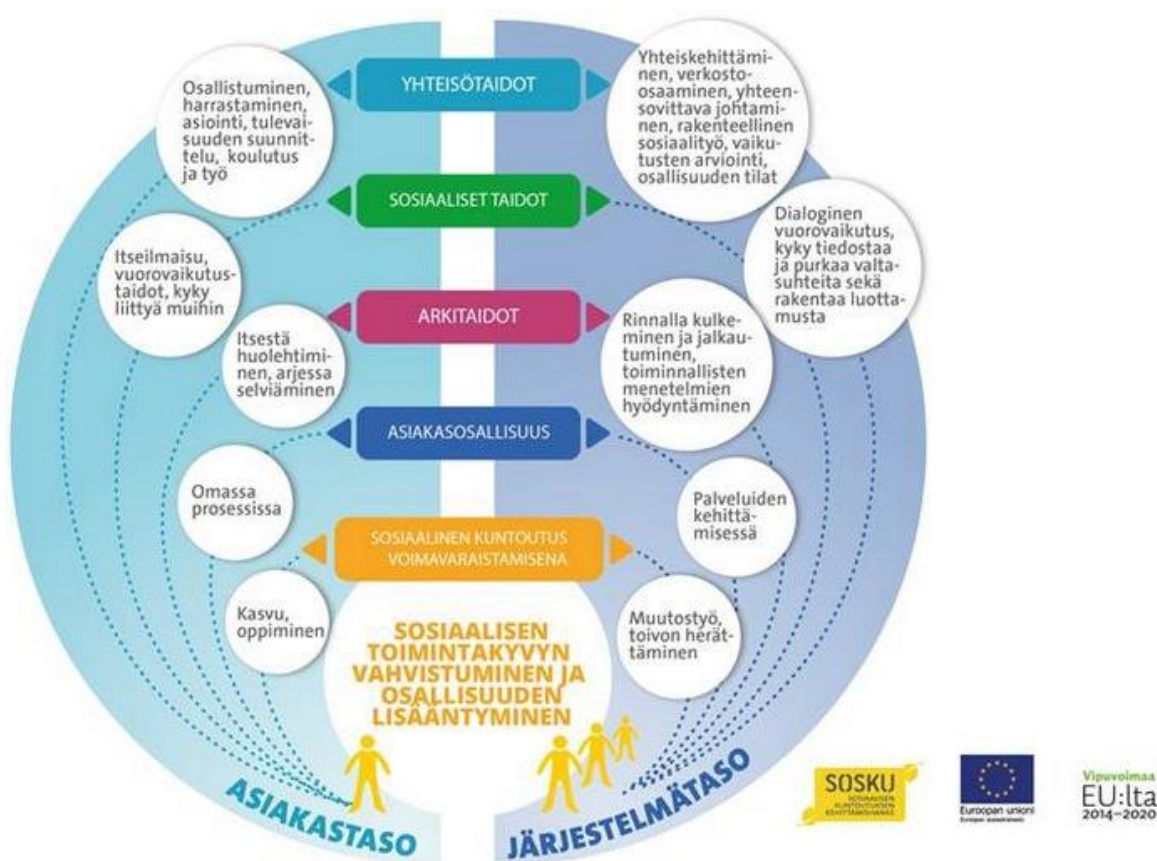
edelleen sosiaalisen kuntoutuksen käsitteen tarpeellisuutta. Samaan aikaan kuvattiin sosiaalisen kuntoutuksen olevan ympäristösidonnainen prosessi, jossa tavoitteena on sosiaalisen toimintakyvyn kehittyminen. Tällöin kohderyhmänä ajateltiin olevan kehitysvammaiset, vammaiset ja vajaakuntoiset henkilöt sekä psykiatriset potilaat. 1990- ja 2000- luvulla sosiaalisen kuntoutuksen käsitettä ei enää määritely, vaan pyrittiin kuvamaan, mitä sosiaalinen kuntoutus on ja tällöin kohderyhmää ei enää rajattu. (Haimi & Kahilainen 2012, 1-6.)

Ensimmäisen kerran sosiaalinen kuntoutus on tullut sosiaalihuoltolakiin vuonna 2015. Sosiaalinen kuntoutus on sosiaalipalvelu. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2015). Sosiaalihuoltolaissa (1301/2014) sosiaalinen kuntoutus määritellään seuraavasti:

Sosiaalisella kuntoutuksella tarkoitetaan sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen keinoin annettavaa tehostettua tukea sosiaalisen toimintakyvyn vahvistamiseksi, syrjäytymisen torjumiseksi ja osallisuuden edistämiseksi Sosiaaliseseen kuntoutukseen kuuluu: 1) sosiaalisen toimintakyvyn ja kuntoutustarpeen selvittäminen; 2) kuntoutusneuvonta ja -ohjaus sekä tarvittaessa kuntoutuspalvelujen yhteensovittaminen; 3) valmennus arkipäivän toiminnoista suoriutumiseen ja elämänhallintaan; 4) ryhmätoiminta ja tuki sosiaalisiin vuorovaikutussuhteisiin (Sosiaali- ja terveysministeriö 2014, 17. §).

Sosiaalisen kuntoutuksen toteuttamisessa tulee huomioida lääkinnällinen, ammatillinen ja kasvatuksellinen kuntoutus. Kaikki edellä mainitut kuntoutusmuodot yhdessä tukevat asiakkaan kuntoutumisprosessia. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2020 a.) Sosiaalisella kuntoutuksella tavoitellaan henkilön kiinnittymistä yhteiskuntaan. Asiakkaalla voi olla pitkäkestoisia haasteita elämässään, jolloin niiden korjaaminen ja muutokseen tukeminen vaatii pitkäkestoista työskentelyä. Ammatillaisen tulee osata tukea ja ohjata asiakasta moniammatillisesti kuntoutusprosessissa. Tästä on hyvä esimerkki työllistymistä edistävä monialainen yhteispalvelu (TYP), jossa kartoitetaan moniammatillisesti asiakkaan työ- ja toimintakykyä. Monialaisessa yhteispalvelussa on mukana sosiaalialan, terveydenhuollon, TE-palveluiden sekä kuntoutuksen ammattilaisia. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2017, 56.)

Kuviossa 1 on Terveyden ja hyvinvoinninlaitoksen kuvaus sosiaalisen kuntoutuksen eri osa-alueista. Kaaviossa on pilkottu sosiaalisen kuntoutuksen osa-alueet pienempiin osiin, niin asiakkaan kuin järjestelmän roolin osalta prosessissa. Sosiaalisen kuntoutuksen tavoitteena asiakkaan osalta on sosiaalisen toimintakyvyn vahvistuminen sekä osallisuuden lisääntyminen. Järjestelmä- ja yhteiskuntasolla sosiaalisen kuntoutuksen tavoitteena nähdään olevan syrjäytymisen ehkäisy ja rinnalla kulkemisen menetelmä asiakastyössä. (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2018b.)



Kuvio 1: Sosiaalisen kuntoutuksen jaettu kokonaisuus (THL 2018b.)

Sosiaalisen kuntoutuksen valtakunnallinen kehittämishanke (SOSKU) on kehittänyt sosiaalista kuntoutusta Suomessa vuosina 2015–2018. Hankkeessa on ollut mukana ammattilaisia ja asiakkaita, jotka ovat yhdessä suunnitelleet ja kehittäneet uusia toimintamalleja sosiaaliseen kuntoutukseen. Yhtenä tavoitteista on ollut saada yhtenäistettyä sosiaalisen kuntoutuksen käytänteitä koko valtakunnan alueelle. (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2020c.)

SOSKU-hankkeen loppuraportissa kuvataan sosiaalista kuntoutusta ”voimava-  
raistavaksi, kasvua tukevaksi toiminnaksi, jossa keskeistä on palveluun osallistu-  
vien sosiaalisten-, arki- ja yhteisötaitojen vahvistaminen sekä tätä kautta osalli-  
suuden lisääntyminen”. Sosiaalisen kuntoutusta voidaan toteuttaa niin yksilöta-  
paamisina, lähityönä, toiminnallisina ryhminä, vertaistukena, osallistumisena va-  
paaehtoistoimintaan, työtoimintana sekä asiakkaalle tarjottavina palveluina ja tu-  
kitoimina. SOSKU-hankkeessa koettiin tärkeäksi, että asiakkaat itse ovat tärkeä  
osa sosiaalisen kuntoutuksen kehitystä. Sosiaalisen kuntoutuksen tulee tukea yk-  
silöllisesti asiakkaan tarpeita. SOSKU-hankkeen kohderyhmänä olivat työmark-  
kinoiden ulkopuolella olevat henkilöt sekä heikossa työmarkkina-asemassa ole-  
van ihmiset. Hankkeen loppuraportissa korostetaan, että sosiaalisen kuntoutuk-  
sen tulee olla asiakkaan subjektiivista tukevaa, yhdessä tekemistä - ei puolesta te-  
kemistä. Keskiössä on asiakkaan voimavarojen ja vahvuuksien tunnistaminen.  
Sosiaalista kuntoutusta toteuttaessa on hyvä huomioida säännöllinen työskentely  
ja pitkäjänteisyys. (Terveystieteiden tutkimuskeskus 2018a, 7, 27, 68.)

SOSKU-hankkeen aikana määritellyt sosiaalisen kuntoutuksen laatuksiteerit  
ovat:

- ”1. Sosiaalisen kuntoutuksen tarpeen tunnistamisessa ensikontakti te-  
kee alustavan palvelutarpeen arvioinnin.
2. Sosiaalisen kuntoutuksen palvelutarpeen arviointi tehdään sosiaali-  
huollon arvioinnin yhteydessä, mutta havainnon sosiaalisen kuntou-  
tuksen tarpeesta voi tehdä moni eri toimija.
3. Sosiaalisen kuntoutuksen suunnitelmaan kirjataan asiakkaan itsel-  
leen asettamat muutostavoitteet, keinot tavoitteisiin pääsemiseksi,  
asiakkaan omat toimet muutoksen aikaansaamiseksi sekä työntekijän  
rooli muutoksen tukijana.
4. Sosiaalisen kuntoutuksen vastuutyöntekijän/omatyöntekijän pitkä-  
kestoisen tuen mahdollisuus on huomioitava ammattilaisten tehtävä-  
kuvissa.
5. Sosiaalista kuntoutusta toteutetaan yhteiskehittämisen työotteella ja  
periaatteella.
6. Asiakkaan osallistuminen palveluun tulee olla oma- ja vapaaeh-  
toista.
7. Sosiaalisessa kuntoutuksessa toteutetaan rinnakkain sekä yksilö-  
työskentelyä että ryhmätoimintaa.

8. Sosiaalisen kuntoutuksen järjestäjän/tilaajan, palvelutuottajien ja muiden toimijoiden tulee suunnitella yhdessä sosiaalisen kuntoutuksen toteutusta.

9. Sosiaalisessa kuntoutuksessa asiakkaiden elämäntilanteessa tapahtuvia sosiaalisen kuntoutuksen tavoitteeseen liittyviä muutoksia tulee seurata, arvioida ja dokumentoida. Arvioinnin tulee tukea sosiaalisen toimintakyvyn ja voimavarojen vahvistumista.

10. Sosiaalista kuntoutusta toteuttavia tahoja tulee tukea ammatillisesti koulutuksen ja työn kehittämisen avulla.”

(Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2018a, 70-72.)

## **2.5 Ryhmämuotoinen sosiaalinen kuntoutus**

Sosiaalisen kuntoutuksen ryhmätoimintojen tavoitteena on vahvistaa osallistujien sosiaalista toimintakykyä ja lisätä osallisuutta. Ryhmänohjaajalla on suuri merkitys ryhmien ohjaamisen kautta. Ryhmiin tulee saada luotua luottamuksellinen ja turvallinen ilmapiiri ja kaikkien ryhmäläisten tulee saada olla oma itsensä. Useimmiten sosiaalisen kuntoutuksen ryhmissä toteutetaan yhdessä tekemistä ja toiminnallisia tehtäviä. Sosiaalisen kuntoutuksen ryhmätoiminnot mahdollistavat yksilön itsenäisen toiminnan vahvistumisen. Sosiaalisen kuntoutuksen ryhmissä on läsnä myös vertaistuki, jonka avulla osallistujat saavat jakaa kokemuksia ja kuulla muiden kokemuksista. (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2020a.)

SOSKU-hankkeen aikana tehtiin kokeiluja erilaisista sosiaalisen kuntoutuksen ryhmätoiminnoista. Ryhmät olivat hyvin erilaisia ja ne oli suunniteltu asiakkaiden toiveiden ja tarpeiden mukaisesti. Ryhmien sisällöt liittyivät muun muassa hyvinvointiin ja arjenhallintaan. SOSKU-hankkeen ryhmissä menetelminä käytettiin luovia menetelmiä, luontolähtöisiä menetelmiä sekä terveyttä ja hyvinvointia lisääviä menetelmiä. Ryhmien aikana oli ollut mahdollisuus toteuttaa myös yksilötyöskentelyä. (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2018a, 39.)

Hankkeen tuloksista ilmenee, että sosiaalisen kuntoutuksen ryhmiä toteuttaessa tärkeää on löytää jonkinlainen kannustin, jolla osallistujia saadaan houkuteltua

mukaan toimintaan. Kannustimia voivat olla esimerkiksi kahvittelet, retket tai erilaiset tapahtumat. SOSKU-hankkeen loppuraportissa kerrotaan, että sosiaalisen kuntoutuksen ryhmätoimintojen kautta onnistuttiin esimerkiksi tukemaan asiakkaan itsenäisen asumisen onnistumista, asiointikyvyn vahvistumista, voimavarojen lisääntymistä sekä sosiaalista vahvistumista. (Terveiden ja hyvinvoinninlaitos 2018a, 39.)

ProSOS-hanke on tehnyt selvityksen Päijät-Hämeen, pääkaupunkiseudun ja Pohjanmaan maakuntien alueiden sosiaalisesta kuntoutuksesta vuosina 2017–2018. Selvityksestä ilmenee, että ryhmämuotoisen sosiaalisen kuntoutuksen tavoitteena nähdään olevan yksilön tukeminen sosiaalisissa suhteissa, vertaistuen tarjoaminen sekä osallisuuden edistäminen. Lisäksi tavoitteena nähdään olevan asiakkaiden itsetunnon lisääminen sekä voimavarojen ja toimintakyvyn parantaminen. Selvityksessä mukana olleet alueet ovat toteuttaneet sosiaalisen kuntoutuksen ryhminä eri teemaisia toimintoja esimerkiksi elämänhallintaan, hyvinvointiin ja taloudenhallinnan taitoihin liittyen. Sosiaalisen kuntoutuksen ryhmiä on toteutettu kunnissa omana palveluna sekä ostopalveluna. Selvityksessä ilmeni myös, että osassa alueita sosiaaliseen kuntoutukseen linkittyi kuntouttava työtoiminta sekä sosiaali- ja terveydenhuollon erilaiset työ- ja päivätoiminnot. (ProSOS-hanke 2018.)

### **3 Osallisuus, toimijuus ja sosiaalinen toimintakyky**

Osallisuutta, toimijuutta ja sosiaalista toimintakykyä pyritään vahvistamaan työikäisten sosiaalipalveluiden asiakkaiden elämäntilanteissa. Lisäksi sosiaalisen kuntoutuksen tavoitteita ovat osallisuuden lisääminen sekä sosiaalisen toimintakyvyn vahvistaminen (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014).

### 3.1 Osallisuuden vahvistaminen

Sosiaalihuoltolain yksi tarkoituksista on edistää osallisuutta (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014). Väestön ja heikommassa asemassa olevien henkilöiden osallisuuden tukeminen vähentää eriarvoisuutta. Yhteiskunnassa osallisuutta tuetaan niin sosiaali- ja terveystalvakuilla kuin työllisyystalvakuilla. (Terveystalvaku ja hyvinvoinnin laitost 2019a.)

Osallisuuden tukemisessa ammattilaisen on tärkeää osata nähdä asiakkaan elämäntilanne kokonaisuutena. Asiakkaan tulee saada kertoa itse oma kokemuskensa elämästään, miltä se hänestä itsestään näyttää. Tällöin pystytään yhdessä asiakkaan kanssa keskustelemaan, mikä vaikuttaa mihinkin ja millä keinoin päästää yhdessä rakennettuihin tavoitteisiin elämäntilanteen muutosvaiheessa. Ammattilaisen tulee tukea ja luoda mahdollisuuksia asiakkaan etenemiseen muutosprosessissa asiakkaan tarvitsemalla tavalla. Työssä tulee osata tukea asiakkaita havaitsemaan itse elämäntilanteen ongelmakohdat sekä tukea niiden itsenäisessä ratkaisemisessa. (Nivala & Rynänen 2019, 196–197.)

Osallisuus on yksilön oma kokemus tai tunne, joka voi vaihdella eri elämäntilanteissa. Raivion (2018) mukaan tärkeää olisi pyrkiä elämäntilanteiden riskien ennaltaehkäisyyn eikä pelkästään keskittyä erityisryhmien kuten asunnottomien osallisuuden lisäämiseen. Osallisuuden esteenä voidaan nähdä yksilöiden kategorisoinnin erilaisiin ryhmiin kuten esimerkiksi päihde- ja mielenterveysongelmaisiin, pitkäaikaistyöttömiin ja asunnottomiin. Yksilötasolla esimerkiksi ahdistavat tunteet kuten leimautuminen ja sosiaalisten tilanteiden pelko voivat olla este osallisuuden toteutumiselle. Lisäksi alistavat kokemukset on koettu esteeksi osallisuudessa. Osallisuuden edellytyksiin kuuluvat käytössä olevat aineelliset resurssit; toimijuus oman elämän päätöksentekoon, lisäksi sosiaaliset suhteet ja kokemus ryhmään kuulumisesta. (Raivio 2018.)

Sosiaalisen osallisuuden edistämisen koordinaatioryhmä Sokra määrittelee osallisuuden osa-alueiksi oman elämän osallisuuden, osallisuuden yhteisössä sekä osallisuuden yhteisestä hyvästä. Tämä tarkoittaa, että jokainen saa elää oman-



laista elämää, kuuluu itselle tärkeisiin ryhmiin ja yhteisöihin sekä saa mahdollisuuden vaikuttaa itselleen tärkeisiin asioihin. (Terveysten ja hyvinvoinnin laitos 2021b.)

### 3.2 Toimijuuden vahvistaminen

Henkilön toimijuuden määritelmänä on yksilön itsenäinen toiminta ja yksilön oma päätöksenteko häneen itseensä vaikuttaviin asioihin niin ettei päätöksentekoon vaikuta ulkopuolelta tuleva rakenteet. (Tieteen termipankki 2015.) Ammattilaisen tulee pyrkiä asiakastyössä toimijuuden tukemiseen. On tärkeää, ettei tehdä asioita asiakkaan puolesta tai päätetä yksipuolisesti asiakkaan elämään liittyvistä asioista. Asiakkaan tulee itse saada olla mukana häneen itseensä kohdistuvassa päätöksenteossa. Ammattilaisen tulee kertoa asiakkaalle kaikista mahdollisuuksista mitä hänellä on ja mitä mistäkin seuraa. Työskentelyssä tulisi näkyä yhdessä tekeminen, työntekijän ja asiakkaan tasavertaisuus ja yhteisymmärrys. (Niivala & Ryyänen 2019, 196.) Toimijuuden tukemista tarvitaan esimerkiksi elämän käännekohtissa. Tällöin ihminen tarvitsee ohjausta oman elämänsä suunnan löytymiseen ja keskustelua ja ohjausta mahdollisista eri vaihtoehdoista. Päämääränä on ihmisen oman toimijuuden kehitys, siten, että hän pystyy itse vaikuttamaan omaan elämäänsä ja oppii toimimaan itsenäisesti. (Vanhalakka-Ruoho, Silvonen & Kauppila 2015, VII.)

Leiman (2015) tuo esille artikkelissaan, että henkilön toimijuutta on hyvä tukea dialogisella ohjauksella. Ammattilainen ja asiakas yhdessä käyvät elämän solmu-kohtia läpi ja asiakas alkaa rakentamaan itsehavainnointikykyä, jolloin hän reflektoi omaa toimintaansa ja tunteitaan tilanteissa, joissa hän haluaa muutoksia omaan elämäänsä. Työvälineinä voi esimerkiksi käyttää strukturoituja itsehavainnointitehtäviä ja tietoisia läsnäoloharjoituksia. Dialogisella ohjauksella on tarkoitus saada asiakas itse oivaltamaan tarpeen muutokseen omassa toiminnassa. (Leiman 2015, 65–67.)

### **3.3 Sosiaalisen toimintakyvyn vahvistaminen**

Sosiaalinen toimintakyky on yksi ihmisen toimintakyvyn ulottuvuuksista. Ulottuvuuksia ovat fyysinen-, kognitiivinen- ja psyykkinen toimintakyky. Ihmisen taitoa olla osa yhteisöä ja yhteiskuntaa määritetään sosiaalisesti toimintakyvyksi. Sosiaaliseen toimintakykyyn vaikuttavat ympäristö ja henkilön sosiaaliset verkostot sekä omat henkilökohtaiset sosiaaliset taidot ja temperamentti. Ihmisen sosiaalinen toimintakyky voi muuttua hänen elämänsä aikana eri elämäntilanteen mukaan. Sosiaalinen toimintakyvyn heikkeneminen voi näkyä arkitoiminnoissa ja sosiaalisissa tilanteissa. (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2021d.)

Keskeisenä ajatuksena sosiaalista toimintakykyä tukiessa on ymmärtää ihmisen tarve kuulua yhteisöön. Tärkeää on tukea henkilöä luomaan sosiaalisia suhteita ja antaa keinoja vuorovaikutustilanteisiin. Ammattilaisen tulee luoda luottamuksellinen suhde asiakkaaseen, jolloin yhdessä pystytään löytämään keinoja vahvistaa sosiaalisia taitoja. (Ihanalainen & Kettunen 2016, 207–208.)

### **3.4 Osallisuuden, toimijuuden ja sosiaalisen toimintakyvyn tukeminen ryhmässä**

Ryhmässä jokaisen ryhmäläisen tulee saada vaikuttaa ryhmän toimintaan omien voimavarojensa mukaisesti. Tärkeää on saada tasavertaisuuden tunne ja tulla hyväksytyksi sellaisena kuin on. Ihmisen vaikuttaessa ryhmän tai oman yhteisönsä toimintaan hän saa kokemuksen osallisuudesta. Ihminen alkaa uskomaan ja toivomaan tulevaisuuteen, kun hän saa vaikuttaa itsensä ulkopuolisiin asioihin, saa kiitosta ja onnistumisia. Vaikuttaminen on vuorovaikutuksessa olemista muiden kanssa. Ryhmällä itsellään on iso merkitys osallisuuden tunteen saamisessa. (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2021c.) Ryhmätoiminnassa, osallisuuden vahvistuessa henkilö rohkaistuu ja saa itseluottamusta, vahvistuu sosiaalisesti ja sitä kautta kynnys koulutukseen tai työelämään osallistumiseen voi madaltua. (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2018a, 33.)

Ryhmätoiminnassa yksilötasolla on huomioitava, että kaikki ryhmäläiset saavat osallistua niin suunnitteluun kuin toteutukseen omaehtoisesti ja omia vahvuuksiin käyttäen. Ammatilaisen tulee ryhmää ohjattaessa osata luoda yhteishenkeä ja yhdessä tekemisen ilmapiiriä, jotta jokainen saisi kokea osallisuuden tunnetta ryhmätoiminnassa. On tärkeää, että jokainen osallistuja kokee oman panoksensa tärkeäksi ja sitä kautta riittäväksi. (Nivala & Ryyänen 2019, 140.)

Ryhmässä muiden vertaisuus ja palaute tukevat yksilön toimijuuden kehitystä. Toimijuus tapahtuu suhteessa muihin niin ympäristöön kuin muihin henkilöihin. Yksilön toimijuuden kehitys lähtee itsestä ja omasta halusta. Ryhmän kautta yksilö pystyy jakamaan ja pohtimaan asioita yhdessä, jolloin hän pystyy saamaan uusia näkökulmia oman toimijuuden kehitykseen. (Koivulahti & Puhakka 2015, 71, 73.)

Ryhmänohjaajalla on tärkeä rooli. Ohjaajan tulee luoda turvallinen ja avoin ilmapiiri, jolloin on mahdollista kokeilla ja käydä vapaasti keskustelua. Yksilöllä tulisi olla mahdollisuus omassa tahdissaan ryhmässä toimia, oppia ja kasvaa toimijaksi. (Koivulahti & Puhakka 2015, 74.)

Sosiaalista toimintakykyä ryhmätoiminnoissa pystytään tukemaan monin eri keinoin. Pelkkä yhdessäolo ryhmässä vahvistaa sosiaalista toimintakykyä. Usein sosiaalipalveluissa toteutetuissa ryhmätoiminnoissa on tausta-ajatuksena tukea sosiaalista toimintakykyä; vahvistaa yksilöä kuulumaan yhteisöön ja sitä kautta yhteiskunnan jäseneksi. (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2017.)

## **4 Kolmas sektori palveluntuottajana**

### **4.1 Kolmas sektori**

Kolmas sektori eli järjestökenttä ja vapaaehtoissektori on yksi yhteiskuntaelämän alueista, mikä toteuttaa omaa toimintaansa oman yhteiskunnallisen tavoitteen kautta. Sektoreita on neljä. Ensimmäisellä sektorilla tarkoitetaan yrityksiä, toi-

sella sektori tarkoitetaan julkisia ja kunnallisia palveluita, kolmas sektori on järjestökenttä, sekä neljäs sektori on perheet ja kotitaloudet. Jokaisella neljästä eri sektorista on oma sosiaalinen todellisuus ja niiden toiminta on yksilöllistä. Kolmannen sektoriin kuuluvat järjestöt, säätiöt, yhdistykset ja osa osuuskuntatoiminnasta. Kolmannella sektorilla toiminta on aina voittoa tavoittelematonta sekä usein siihen liitetään vapaaehtoistoiminta. Järjestöjen ja säätiöiden toiminta ehkäisee syrjäytymistä ja tukee monin osin julkisen sektorin palveluita. Heidän toimintansa ajaa yhteiskunnallisesti vähävaraisten asioita eteenpäin. (Helander & Laakkonen 1999.)

Kolmannen sektorin toiminta on kehittynyt vuosien varrella enemmän ja enemmän ammattimaiseksi ja järjestöjen tekemä työ on iso osa hyvinvointivaltion palvelujärjestelmää. Kunnat ostavat järjestöiltä palveluita, jolloin järjestöillä on kannustin toteuttaa toimintaa niille ryhmille, joille ei ole palveluita tarjolla. Nykyisin järjestökentän työ on painottunut pitkälti erityisryhmien tarpeiden huomioimiseen. Suomen liityttyä vuonna 1994 Euroopan talousalueeseen kunnat ovat kilpailuttaneet kaikki ostamansa palvelut, jolloin järjestöt ovat joutuneet tietyn aikavälin aina kilpailemaan palvelutuotantokilpailutuksissa yrityksiin ja muiden järjestöjen kanssa. Tästä johtuen järjestöt ovat joutuneet ahtaamalle, sillä on vaikeampaa saada tuotettua ja kehitettyä palveluita yhtä edullisesti mitä yritykset voivat tarjota. (Ruuskanen, Jousilahti, Faehnle, Kuusikko, Kuittinen, Virtanen, Strömberg 2020, 27-28, 30, 40, 43.) Nykyisin kolmannen sektorin palveluntuottajilla on kuntien kanssa niin ostopalvelusopimuksia kuin kumppanuussopimuksia eri palveluista. (Kannanoja 2017, 112.)

Järjestöjen toimintaa tulee pitää yllä yhteiskunnan kehityksen ja demokratian toimivuuden vuoksi. Järjestöissä toteutettu vapaaehtoistyö ja matalankynnyksen toiminta vahvistavat yhteiskunnan sosiaalista pääomaa. Valitseva koronakriisi on tuonut esille järjestökentän merkityksen ihmisten parissa tehtävässä työssä. (Ruuskanen ym. 2020. 81.)

Pohjoismainen hyvinvointikeskus on Pohjoismaiden ministerineuvoston sosiaali- ja terveysalan alainen laitos. Hyvinvointikeskuksen tarkoitus on kehittää pohjois-

maista hyvinvointia. Pohjoismaisen hyvinvointikeskuksen hyvinvointimallin tavoite on tuottaa tietoutta hyvinvoinnista, tehdä ehdotuksia poliittisiin päätöksiin sekä luoda käytännön tasolle parannuksia. (Nordic Welfare Centre 2021.) Pohjoismaiden ministerineuvostolla on hanke, Visio 2030, jonka yksi tavoitteista on sosiaalisesti kestävä Pohjola. Hankkeessa luodaan yhteistyöverkosto Pohjoismaiden ministerineuvoston ja kolmannen sektorin kesken. Laaja-alaisen foorumin tarkoituksena on luoda tietoutta, vahvistaa kolmannen sektorin ja Pohjoisen ministerineuvoston vuorovaikutusta. Tämän tiimoilta saadaan esille jo hyviä olemassa olevia toimintamalleja Pohjoismaissa sekä kehitettyä yhteisesti Pohjoismaiden hyvinvointia. Visio 2030- hankkeen päämäärä on ehkäistä syrjäytymistä ja luoda kaikilla tasa-arvoiset mahdollisuudet osallisuuteen. (Pohjoismaiden ministerineuvosto 2021.)

## **4.2 Kolmas sektori ja sosiaalinen kuntoutus**

Kolmannen sektorin toimijat ovat toimineet monien palveluiden kehittäjinä vuosien saatossa. Järjestöt pystyvät helpommin ja nopeammin muuntautumaan ja toteuttamaan uusia toimintamuotoja kuin julkinen palveluntuottaja. Järjestöjen toiminnalla on mahdollisuus kohdata sellaisiakin henkilöitä, joita ei ehkä muiden tuottamilla palveluilla kohdata. Järjestöjen toimintaan sisältyvät muun muassa esitiedon tuottamista, erilaisten kuntoutusmuotojen toteuttamista ja erilaisia työllistymiseen liittyviä valmennuksia. (Kannanoja 2017, 109.) Kolmannella sektorilla tehtävä työ mahdollistaa syrjäytymisuhan alla oleville henkilöille paikan vaikuttamiselle, vertaistuelle ja vapaaehtoistoiminnalle. Järjestöjen tekemä työ vahvistaa osallistujien toimintakykyä, ja täten herättää halun vaikuttaa itseään koskeviin asioihin. Järjestöissä toiminta koostuu kohderyhmän tarpeiden mukaan ja on helposti muuntautumiskykyinen. (Kittilä 2008, 709-710.)

Järjestöbarometrissa 2020 selviää, että kolmannen sektorin tekemä neuvontatyö on tärkeä osa heikommassa asemassa olevien henkilöiden kanssa tehtävää työtä. Järjestöt koetaan helpommin lähestyttävämmäksi kuin julkiset palvelut. Heidän tarjoama matalan kynnyksen neuvonta ja vertaistyö on nähty tärkeäksi työksi. (Soste 2020, 170.)

## 5 Aiemmat opinnäytetyöt

Sosiaalisen kuntoutuksen tultua sosiaalihuoltolakiin vuonna 2015, on sosiaalisesta kuntoutuksesta tehty useita opinnäytetöitä ja pro gradu -tutkielmia. Alla esitellään pro gradu -tutkielma, kaksi ammattikorkeakoulun opinnäytetyötä sekä yksi ylempään ammattikorkeakoulun opinnäytetyö.

Laine (2020) on tutkinut pro gradu tutkielmassaan sosiaalisen kuntoutuksen määrittelyä aikuissosiaalityössä. Laine on haastatellut työikäisten palveluiden ammattilaisia heidän näkemyksistään siitä mitä on sosiaalinen kuntoutus. Tutkielmassa näkökulmina ovat ammattilaisten näkemykset sosiaalisesta kuntoutuksesta ja se miten sosiaalisen kuntoutuksen tavoitteellinen prosessi ilmenee ja mitkä ovat sosiaalisen kuntoutuksen prosessin haasteet. Tuloksissa Laine nostaa sosiaalisen kuntoutuksen olevan ihmisen toimintakyvyn kokonaisvaltaista kuntoutusta voimavarakeskeisesti. Laineen mukaan haastateltavat kokivat haasteina olevan sosiaalisen kuntoutuksen tietynlaisen määrittelemättömyyden - ei ole yhteisiä linjauksia tai määrittelyä siitä mitä on sosiaalinen kuntoutus. (Laine 2020, 18, 35, 40.)

Sosiaalista kuntoutusta on käsitelty kirjallisuuskatsauksina. Kauppisen (2018) opinnäytetyö kirjallisuuskatsauksessa kuvaillaan sosiaalisen kuntoutuksen työmuotoja ja kuka ja miten sitä toteuttaa. Kauppisen mukaan sosiaalista kuntoutusta toteutetaan moniammatillisesti verkostotyönä yksilöä tukien yksilö- ja ryhmäohjauksen keinoin. (Kauppinen 2018.) Karppasen (2020) opinnäytetyössä kartoitettiin kirjallisuuskatsauksena työntekijöiden kokemuksia sosiaalisesta kuntoutuksesta, miten se toteutui heidän työssään ja miten he kokivat sen kehityksen tarpeen. Karppasenkin opinnäytetyössä nousi esille sosiaalisen kuntoutuksen olevan joiltain osin määrittelemätöntä, mikä tuo haastetta työntekijä tasolle. Työntekijät kokivat tekevänsä sosiaalista kuntoutusta joka päivä asiakkaiden kanssa moniammatillisessa yhteistyössä, ja työ koettiin merkitykselliseksi. (Karppanen 2020.)

Timon (2018) ylemmän ammattikorkeakoulun opinnäytetyössä selvitettiin sosiaalisen kuntoutuksen nykytilaa ja kehitysideoita Etelä-Pohjanmaalla työntekijöiden kokemana. Opinnäytetyössä on laaja-alaisesti tutkittu sosiaalista kuntoutusta; sen suhdetta aikuissosiaalityöhön, sosiaalisen kuntoutuksen määritelmää ja menetelmiä sekä miten sosiaalinen kuntoutus on osa sosiaalityön palveluprosessia. Tuloksina ilmeni, että aikuissosiaalityössä kohderyhmänä on pitkään työelämän ulkopuolella olleet syrjäytymisuhan alla olevat henkilöt. Pääsääntöisesti sosiaalista kuntoutusta toteutetaan Etelä-Pohjanmaalla omana toimintana. Tulosten mukaan resursseja on liian vähän riittävään sosiaalisen kuntoutuksen toteuttamiseen. Kehitysideoiksi nousi yhteistyön lisääminen ja arvioinnin kehittäminen, jolloin sosiaalisen kuntoutuksen resursseja saadaan paremmin kohdennettua. (Timo 2018, 10, 84.)

## **6 Opinnäytetyön tavoite ja tutkimustehtävä**

Opinnäytetyön toimeksiantajana toimii Siun Sote - Pohjois-Karjalan kuntayhtymä - työkäisten palvelut. Opinnäytetyössä tavoitteena on selvittää sosiaalisen kuntoutuksen ryhmätoimintoja kolmannella sektorilla yli 30-vuotiaille sosiaalipalveluiden asiakkaille. Siun Soten työkäisten palvelut aloittavat itse tuottamaan ryhmämuotoista sosiaalista kuntoutusta tulevaisuudessa ja tämä opinnäytetyön avulla kartoitetaan jo olemassa olevia toimintoja, jotta asiakkaille voidaan tarjota sosiaalisen kuntoutuksen ryhmätoimintoja mahdollisimman monipuolisesti.

Tässä opinnäytetyössä selvitetään sosiaalisen kuntoutuksen ryhmätoimintoja, jotka edeltävät kuntouttavaa työtoimintaa. Sosiaalisen kuntoutuksen ryhmätoiminnoilla on tarkoitus mahdollistaa asiakkaan osallistuminen kuntouttavaan työtoimintaan.

Opinnäytetyössä vastataan seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

1. Millaisia sosiaalisen kuntoutuksen kaltaisia ryhmiä on aikuisille kolmannen sektorin toteuttamana?

2. Millaisia havaintoja ryhmänohjaajilla on ryhmäläisten osallisuudesta ja toimijuudesta sekä niiden kehittymisestä?
3. Millaisia mahdollisuuksia/suunnitelmia kolmannella sektorilla on tulevaisuudessa toteuttaa sosiaalisen kuntoutuksen ryhmiä aikuisille?

## **7 Opinnäytetyön menetelmälliset valinnat**

### **7.1 Laadullinen tutkimus**

Opinnäytetyö on laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus. Laadullisessa tutkimuksessa on lähtökohtana todellinen elämä. Tutkimuksella pyritään tutkimaan ilmiötä kokonaisvaltaisesti ja selvittämään millainen jokin asia on. (Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara 2007, 157, 160.) Laadullisessa tutkimuksessa ei pyritä tekemään yleistyksiä. Laadullinen tutkimus pohjautuu sanoihin ja lauseisiin, kun taas määrällinen tutkimus lukuihin. Laadullinen tutkimus ei ole suoraviivainen prosessi kuten määrällinen on. (Kananen 2014, 18.)

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tavoitteena on saada ihmisten ääni kuuluviin. Kohderyhmä valitaan tarkoituksenmukaisesti, ei satunnaisesti. Jokaisella haastateltavalla on tärkeä rooli tutkimuksessa ja tutkittavien määrä on yleisesti pieni. Laadullisessa tutkimuksessa käytetään aineiston saamiseksi metodeina mm. teema- ja ryhmähaastatteluja ja havainnointia. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 157, 160.) Laadullisessa tutkimuksessa aineistoa analysoidaan yleisemmin sisällönanalyysinä. Sisällönanalyysi on päätermi, jonka alla on eri analysointi menetelmiä. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 91.)

Valitsin opinnäytetyöksi laadullisen tutkimuksen, sillä pyrin tutkimuskysymyksillä saamaan vastauksia, millainen tilanne on sosiaalisen kuntoutuksen ryhmätoiminnoissa. Teemahaastattelu valikoitui aineistonkeruumenetelmäksi, jotta saisin mahdollisimman laajan kuvan ryhmänohjaajilta sosiaalisen kuntoutuksen ryhmätoiminnoista. Opinnäytetyöhön valitsin analyysimenetelmäksi teemoittelun, jonka avulla sain aineistosta kuvausta haastateltavien kokemuksista laajasti.



## 7.2 Aineiston valinta ja hankinta

Laadullisessa tutkimuksessa usein haastateltavien joukko on pieni. Aineiston ollessa pieni saadaan syvempää ymmärrystä haluttavasta ilmiöstä. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 59.) Haastateltaviksi valikoitui viisi eri joensuulaista kolmannen sektorin palveluntuottajaa, jolla on matalankynnyksen toimintaa aikuisille työikäisten palveluiden asiakkaille, jotka ovat olleet pitkään työmarkkinoiden ulkopuolella. Haastateltaviksi valikoitui sellaisia toimijoita, kenellä on jo mahdollisia sosiaalisen kuntoutuksen ryhmätoimintoja. Vinkkejä yhdistyksien valintaan sain toimeksiantajalta.

Yhteydenotossa haastateltaviin on hyvä huomioida kuinka pyytää henkilö haastatteluun. Haastattelijan tulee motivoida haastateltavaa osallistumaan tutkimukseen. Haastattelupyynnöt voi toteuttaa puhelimella, kirjeellä, sähköpostilla tai menemällä paikan päälle. Tutkijan on hyvä muistaa, että haastateltava voi kieltäytyä haastattelusta. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 84.) Haastattelukutsukirjeen tavoite on antaa haastateltavalle tietoa tutkimuksesta (Tuomi & Sarajärvi 2002, 75). Valituille haastateltaville lähetin etukäteistietoa (liite 1), jossa kerron opinnäytetyöstä ja kuvaan tutkimuskysymyksiä ja pyydän lupaa nauhoittaa haastattelut. Samaisessa saatekirjeessä pyysin haastateltavilta lupaa tuottaa luettelo toimeksiantajalle haastateltavien toteuttamista sosiaalisen kuntoutuksen ryhmätoiminnoista.

Laadullisen tutkimuksen haastattelumuoto tulee valita suunnitteluvaiheessa. Haastattelumuotoja on yksilö- ja ryhmähaastattelut. Yleisin tapa on käyttää yksilöhaastattelua, mikä on helpompi tapa toteuttaa, kun on ensimmäisiä kertoja tekemässä tutkimusta. Ryhmähaastattelussa on etuna se, että yhtä aikaa saa monelta vastaajalta vastauksia. Ryhmähaastattelussa on mahdollista, että nousee esille enemmän keskustelua haastattelijan ja haastateltavien välillä. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 61.)

Suunnitelmana oli toteuttaa haastattelut yksilöhaastatteluina kasvotusten. Ryhtyttyäni sopimaan haastatteluajoja selvisi, että aikataulullisista syistä johtuen

yksi haastatteluista täytyi toteuttaa Teams-etäyhteyden kautta ja yksi kirjallisena sähköpostitse. Lisäksi yksi haastatteluista toteutui ryhmähaastatteluna, yksi parihaastatteluna haastateltavien toiveen mukaisesti. Yksi haastattelu toteutui yksilöhaastatteluna suunnitelman mukaisesti. Tein viisi eri haastattelua, joissa oli yhteensä kahdeksan haastateltavaa. Haastateltavista seitsemän oli naisia ja yksi mies. Viisi haastateltavista oli hanketyöntekijöitä ja kolme työskenteli yhdistyksissä ohjaajan nimikkeellä.

### 7.3 Teemahaastattelu

Teemahaastattelun yksi eduista on sen joustavuus ja mahdollisuus haastattelijan ja haastateltavan vuorovaikutukselle (Hirsjärvi ym. 2007, 199). Teemahaastattelussa on valittu tietyt teemat, joita selvitetään haastattelun aikana. Näin ollen haastateltavan ääni saadaan kuuluviin, kun ei ole etukäteen tarkkaan valittuja kysymyksiä. (Hirsjärvi ja Hurme 2000, 47.) Haastattelussa tulee aina luoda luottamuksellinen ja turvallinen ilmapiiri, jolloin haastateltava saa kokemuksen kuulaksi tulemisesta ja siitä että joku on kiinnostunut hänen kertomasta asiasta. (Kananen 2014, 72.)

Teemahaastattelun pohjaksi tehdään haastattelurunko. Haastattelurunko tulee testata ennen opinnäytetyön virallisia haastatteluita. Testaus antaa näkemystä rungosta sekä muutoksien tarpeesta. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 72.) Teemahaastattelusta tein rungon, johon tuli pääteemojen alle jatkokysymyksiä (liite 2). Teemahaastattelurungon testasin, toimeksiantajan edustajilta kysymällä mielipiteitä haastattelurungosta, jonka jälkeen muokkasin sitä ennen virallisia haastatteluita. Ennen virallisia haastatteluita olin yhteydessä sähköpostilla eri paikkakunnalla oleviin kahteen kolmannen sektorin palveluntuottajaan koehaastattelun tiimoilta. Valitettavasti vastausta en saanut kummastakaan. Tämän vuoksi pyysin palautetta haastattelurunkoon toimeksiantajalta. Muutin yksittäisten kysymyksiä muotoiluja sekä poistin ja lisäsin muutamia kysymyksiä. Haastatteluissa käytämä teemahaastattelurunko on liitteessä 2.

Tarkoituksena opinnäytetyössä tehdä selvitys sosiaalisen kuntoutuksen ryhmämuodoista, jolloin tulee selvittää toimijoiden näkemyksiä heidän palveluistaan. Teemahaastattelulla pystytään kartoittamaan toimijoiden ajatuksia heidän palveluistaan ja ajatuksia ja havaintoja asiakkaiden kokemuksista sekä järjestöjen tulevaisuuden mahdollisuuksia.

#### **7.4 Aineiston analyysi**

Analyysillä on pyrkimys saada tutkittavasta aineistosta yleiskuvaus sanallisesti. Analyysin tarkoitus on saada aineistosta selkeitä johtopäätöksiä. Aineiston käsittely perustuu päättelyyn ja tulkintaan. Aineisto pilkotaan osiin, käsitteellistetään ja koodataan uudelleen uudeksi kokonaisuudeksi. Aineiston paljouden tiimoilta on hyvä tehdä rajausta aineistosta tarkastellen tutkimuskysymyksiä sekä tutkimuksen tarkoitusta. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 93-94, 110.)

Aineiston analyysi on monivaiheinen prosessi, jonka eri osa-alueet limittyvät usein toisiinsa. Ruusuvuoren aineiston analyysiprosessi alkaa tutkimusongelman tarkentamisesta jatkuen aineiston keruuseen. Aineiston tarkempi analyysi alkaa aineistoon tutustumisella. (Ruusuvuori, Nikander & Hyvärinen 2010, 12.) Haastattelut tehtyäni kuuntelin nauhoitukset läpi kertaalleen tutustuakseni aineistoon.

Litteroinnin avulla suurta määrää aineistoa on helpompi hallita (Ruusuvuori & ym. 2010, 13). Teemahaastattelu tuottaa paljon tietoa. Aineisto on hyvä purkaa melko nopeasti haastatteluiden jälkeen, jolloin mielenkiinto aineistoon säilyy. Litterointi vie paljon aikaa ja huolellisuus on tärkeää tässä työvaiheessa, jotta analysointivaihe onnistuu. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 135, 138.) Haastattelut toteutin yhden viikon aikana. Haastattelut kestivät 30–60 minuuttia. Suoritin aineiston litteroinnin pian haastatteluiden jälkeen. Haastattelut tallensin älypuhelimien nauhurilla. Haastattelut litteroin kokonaisuudessaan kirjallista haastattelua lukuun ottamatta. Litteroin aineiston word-ohjelmalla, aineistoa tuli 41 sivua, tekstikoko 12, fontilla Arial, riviväli 1.

Teemahaastattelun analyysimenetelmänä voidaan käyttää teemoittelua. Aineistosta poimitaan tällöin teemoja aineistolähtöisesti tai teorialähtöisesti. Haastattelurungon muodostamat teemat saattavat muistuttaa aineistonkeruussa käytettyä teemahaastattelurunkoa. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Aineiston analyysivaiheissa on esitelty yhtenä vaiheena aineiston järjestely ja rajaaminen ja tämän jälkeen eri ilmiöiden ja teemojen löytäminen aineistosta. (Ruusuvuori & ym. 2010, 13.) Litteroituani aineiston, luin tekstit läpi useaan kertaan. Tämän jälkeen järjestelin ja rajasin aineistoa. Poimin aineistosta samankaltaisia ilmiöitä. Merkitsin ne aineistoon ylivivaamalla. Tässä vaiheessa rajasin aineistosta pois täysin tutkimuskysymyksiin liittymätöntä materiaalia.

Tämän jälkeen tutustuin tarkemmin ylivivaattuihin ilmaisuihin. Yhdistelin samaa aihealuetta koskevat ilmaukset ryhmiin eli pyrin tunnistamaan aineistosta nousevat teemat. Havaittiin, että aineistosta nousseet teemat mukailivat pitkälti teemahaastattelurungon teemoja. Näitä teemoja vertasin opinnäytetyön tutkimuskysymyksiin ja näin muodostui opinnäytetyön tulokset. Opinnäytetyön analyysipolun olen kuvannut liitteessä 3.

Raportin kirjoittamisvaiheessa on lisäksi hyvä huomioida kirjoittaako tuloksiin mukaan suoria lainauksia aineistosta. On hyvä huomioida mikä merkitys lainauksella on ja ovatko lainaukset kuinka tarpeellisia. Lainauksien tarkoituksena on havainnollistaa esimerkkien kautta opinnäytetyön tuloksia. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Tuloksiin olen nostanut joitakin suoria lainauksia haastatteluista.

## **8 Opinnäytetyön tulokset**

Kaikilla haastateltavilla on sosiaalisen kuntoutuksen kaltaisia ryhmätoimintoja. Taulukkoon 1 on lueteltu sosiaalisen kuntoutuksen ryhmiä kolmannella sektorilla. Ryhmiä toteutetaan suljettuina ja avoimina. Tuloksissa ilmeni, että samankaltaista toimintaa on eri toimijoilla. Lisäksi ohjaaja resurssit vaihteli eri toimijoilla ryhmätoiminnasta riippuen.

Ryhmät	Avoin	Suljettu	Ohjaajien määrä
Ruokaryhmä 1		x	1
Ruokaryhmä 2	x		2
Etäryhmä 1		x	1
Etäryhmä 2	x		1
Liikuntaryhmä 1	x		2
Liikuntaryhmä 2	x		2
Miestenryhmä 1		x	1
Miestenryhmä 2	x		1
Arkitaitoryhmä		x	1
Voimavararyhmä		x	2
Tunnetaitoryhmä		x	2
Opiskeluryhmä	x		1
Naistenryhmä		x	1
Taideryhmä		x	1

Taulukko 1: Sosiaalisen kuntoutuksen ryhmät Joensuussa

### 8.1 Sosiaalisen kuntoutuksen ryhmämuotoja kolmannella sektorilla

Haastatteluissa ilmeni, että palveluntuottajat eivät erittele ryhmätoimintoja erikseen eri ikäisille osallistujille. Tämän vuoksi palveluntuottajien vastaukset sosiaalisen kuntoutuksen ryhmätoimintoihin liittyen pitävät sisällään palveluita 18–64-vuotiaille henkilöille.

Kolmannella sektorilla Joensuussa toteutetaan sosiaalisen kuntoutuksen ryhmämuotoisia toimintoja laajasti ja monipuolisesti. Vastaajat eivät halunneet arvioida ryhmien tämänhetkistä tarkkaa määrää vallitsevan koronatilanteen vuoksi, sillä muutoksia niissä tapahtui nopeastikin. Kolmannen sektorin erilaisia ryhmätoimintoja, jotka voidaan luokitella sosiaalisen kuntoutuksen ryhmiksi, kokoontuu Joensuussa viikoittain.

Haastateltavat toivat esille, että monet ryhmistä on suunnattu syrjäytymisuhan alla oleville henkilöille. Haastateltavien mukaan osalla ryhmäläisistä voi olla taustalla pitkää työttömyyttä, mielenterveyden haasteita ja riippuvuussairauksia tai muita elämän haasteita. Ryhmätoiminnot on pyritty rakentamaan mahdollisimman matalankynnyksen toiminnaksi niin, että ryhmiin on helppoa osallistua. Alla on ilmaisia haastateltavilta, joissa kuvataan ryhmien kohderyhmää.

”Kohderyhmänä erityisesti alle 40-vuotiaat miehet, jotka työelämän ja koulutuksen ulkopuolella.”

”Paljon mukana mielenterveyskuntoutujia, jotka työkyvyttömyyseläkkeellä tai joilla opiskelut tauolla.”

”Myös kaikenikäisille avoimia ryhmiä on ollut.”

”Lisäksi paljon palveluita tarvitsevat pitkäaikaistyöttömät.”

Useimmissa ryhmissä teemoina on ollut elämänhallintaan ja sosiaaliseen vahvistamiseen liittyviä toimintoja. Yhdessä tekeminen on ryhmissä läsnä koko ajan, jonka kautta yksilö saa kuuluvuuden tunnetta, mikä on voinut olla kadoksissa yksinäisillä henkilöillä. Pääsääntöisesti ryhmät ovat olleet toiminnallisia ja keskusteluja on tehty toimintojen rinnalle. Ryhmätoimintoina toteutetaan esimerkiksi ruuanlaittoon liittyviä sekä hyvinvointiin ja itsetuntemukseen liittyviä ryhmiä. Alle on koottu haastatteluista nousseita kuvauksia ryhmistä.

”... ehdoilla tapahtuva kohtaaminen, yhteinen mielekäs tekeminen, sosiaalisten suhteiden lisääminen ja vertaistuki.”

”Mm. ...ryhmätoimintaa, jossa tekemistä laidasta laitaan, kädentaitoryhmiä, kieliryhmiä, asiakasraateja ja miehille miesten itsensä lähtökohdista toimivia ...-ryhmiä.”

”Oman rahatalouden suunnittelu ja hoitaminen.”

”Liikunta ja retkeily, pelaaminen ym.”

”...toimintakyvyn kohentamista, hyvinvoinnin lisäämiseen sosiaalisuuden lisäämistä...”

”...vertaistukea ja semmosta niinku vahvistusta ja voimavaroja ja hyvinvointia lisäävää kyllä ja ja myös sitten jotain arjen taitoja vahvistava että et opitaan sitä ruuanlaittoa ja pientä siivousta ja pyykinpesua..”

Ryhmät ovat enimmäkseen avoimia. Osa ryhmistä on kuitenkin suljettuja eli niissä on tarkka alkamis- ja päättymisajankohta ja niiden osallistujat eivät vaihdu kesken ryhmän toiminnan. Avoimia ryhmätoimintoja kokoontuu useammin kuin suljettuja. Haastateltavat tuovat esille, että avoimeen ryhmätoimintaan on helppompaa saada osallistujia. Lisäksi osa järjestöistä on tarjonnut tarkemmin kohdennettuja, suljettuja ryhmiä, joiden teema on tullut selvästi itse ryhmäläisiltä. Tällöin ryhmäläisiä on huomattavasti vähemmän. Näissä ryhmissä tarkoituksena on tarjota osallistujille yksilöidämpää toimintaa ja sitä kautta saada toiminnasta itselleen kohdennetumpaa tukea omaan elämään.

Ryhmän markkinointi vaatii paljon resursseja, jotta ryhmiin saadaan riittävästi osallistujia. Haastateltavien mukaan ryhmiin otetaan ilmoittautumisvaiheessa enemmän ryhmäläisiä mitä ryhmässä on niin sanotusti paikkoja, sillä ajan saatossa on tullut ilmi, että osa ryhmäläisistä saattaa lopettaa tai ei aloita ollenkaan toimintaa. Joissakin kolmannen sektorin toiminnoissa on mahdollisuus siihen, että mikäli ryhmäkerralle ei tule kuin yksi osallistuja, niin tällöin kerta muuttuu yksilöohjaukseksi.

Haastateltavien kokemuksena on, että ryhmät on hyvä toteuttaa ryhmäläisten omissa ja tutuissa ympäristöissä, jolloin on mahdollisuus saada ihmisiä helpommin osallistumaan toimintaan. Ryhmiä on toteutettu niin kolmannen sektorin omissa kuin yhteistyökumppaneiden tiloissa. Lisäksi monia toimintoja järjestetään ulkotiloissa.

Ryhmiä ohjataan pareittain. Usein toinen ryhmän vetäjä on yhteistyökumppani tai sillä hetkellä opiskelija, joka on työharjoittelussa järjestössä. Lisäksi joissain ryhmissä ohjaajana voi toimia myös vertaisohjaajat, jotka toimivat ohjaajina vapaaehtoistyönä. Haastateltavat kertovat, että ryhmiä ohjataan harvoin yksin. Haastateltavat pitivät tärkeänä parityöskentelyssä yhdessä reflektointia. Lisäksi yhdessä ryhmien suunnittelu koettiin hedelmällisenä. Tuloksissa nousee esille myös työntekijöiden turvallisuus, joka toteutuu paremmin ryhmiä yhdessä ohjatessa.

”Pääasiassa yksin. Työparina joskus työharjoittelijoita, opiskelijoita tms.”

”Työparina arjessa kuitenkin lähes aina ryhmäläisiä itseään eli toimivat vertaisina ja työntekijän työparina jalkautuvassa työssä, kotikäyneillä, ryhmissä ja erilaisissa tapahtumissa ja työryhmissä.”

”..kun yhteistyötaho järjestää sen ryhmä niin siellä on yleensä aina yksi tai useampi ohjaaja mukana.”

”..työparityöskentely semmosen niinku reflektoinnin fokus sitten käytännössä jos tulee joku sairastapaus.”

Usea haastateltava kertoi ohjaajan roolin oleva toiminnan mahdollistaja, kuuntelija sekä rinnalla kulkija. Näin kuvaa ohjaajaan roolia eräs haastateltava.

”Työntekijä vain mahdollistaa toiminnan ja luo puitteet.”

Ryhmäläiset ohjautuvat toimintoihin monista eri väylistä. Haastateltavien mukaan moni ryhmäläisistä on kuullut toiminnasta yhteistyökumppaneilta. Haastatteluissa tuli esille ryhmien markkinoinnin olevan erittäin tärkeä asia, jotta ryhmiin saataisiin mahdollisimman paljon osallistujia mukaan. Osalle haastateltavista on tutumpaa mainostaa toimintaa sosiaalisessa mediassa ja toisille on luonnollisempaa markkinoida yhteistyökumppaneille sekä suoraan paikan päällä toiminnoista. Toki kumpikaan tapa ei missään nimessä sulje toistaan pois. Kaikki toimijat toivat esille, että pitkäkestoinen ja suunnitelmallinen markkinointi on tärkeä osa toimintaa.

## **8.2 Sosiaalisen kuntoutuksen ryhmäläisten osallisuus ja toimijuus ryhmissä**

Haastateltavat kertoivat ryhmäläisten sosiaalisten taitojen lisääntyvän toimintojen aikana. Ryhmän aikana käsitellään monia eri arjentaitoja, joista osallistujat saavat eväitä omaan elämäänsä.

” Osallistujat itse vievät ja ohjaavat toimintaa, hoitavat käytännön järjestelyt, tarjoilut, siivoamisen, toistensa tukemisen, osallistuvat käytännön toiminnalliseen tekemiseen ja keskusteluihin. Tulevat paikalle sankoin joukoin ja tuovat uusia mukanaan. Ryhmätoiminnan myötä



rohkeus ja osaaminen sekä omaan osaamiseen uskomisen/oman osaamisen tunnistaminen vahvistuu.”

Haastateltavien kokemusten mukaan ryhmäläisten ulkoisessa olemuksessa on huomattu muutoksia ryhmän aikana. Ryhmäläisistä huokui itseluottamuksen lisääntyminen. Tekemisen kautta saadut onnistumisen kokemukset saivat ryhmäläiset uudelleen tulemaan toimintaan. Ohjaajat toivat esille myös ryhmäläisten vastuunottamisen lisääntymisen ryhmien aikana.

”Muutokset ihmisen olemuksessa: on alettu hymyillä ja puhua. Elämään on tullut sisältöä. Tullaan säännöllisesti paikalle. Osallistutaan oma-aloitteisesti toiminnan järjestelyihin, jos aiemmin on oltu sivussa.”

”Ryhmätoiminnan myötä rohkeus ja osaaminen sekä omaan osaamiseen uskomisen/oman osaamisen tunnistaminen vahvistuu”

Osa haastateltavissa toi lisäksi esille, etteivät niin suoraan ole nähneet ryhmäläisissä muutoksia.

### 8.3 Sosiaalisen kuntoutuksen ryhmien merkitys

Ryhmänohjaajat kokivat ryhmien tärkeimpänä merkityksenä ryhmäläisten osallisuuden lisääntymisen sekä syrjäytymisen ehkäisyn. Vertaistuen merkityksen toivat kaikki haastateltavat esille. Ohjaajat näkivät tärkeänä ryhmässä kokemusten jakamisen ja muiden kanssa yhdessä tekemisen – he uskoivat sen olevan ryhmäläisille tärkeää. Ohjaajat pitivät tärkeänä yhteenkuuluvuuden tunnetta ryhmässä, jotta osallistujat saavat olla samanhenkisten ja saman kokeneiden henkilöiden kanssa yhdessä. Ryhmätoiminnan aikana on havaittu, että kävijät ovat myös ihmeissään, mikäli joku ryhmäläisistä on poissa.

”Toiminta tuo päivärytmiä ja oikeiden palvelujen saaminen tukee elämää.”

”..vertaistukiryhmiä yhä enemmän ja enemmän halutaan, että saman henkisiä tai saman prosessin käyneitä ihmisiä. Niin ja sairauksia niin. Toivotaan vertaistukea samanlaisista kohtaloista.”

Haastateltavat toivat esille, että sosiaaliset suhteet vähentävät yksinäisyyttä, mikä on läsnä arjessa monilla ryhmään osallistujilla. Näin asiaa kommentoi yksi haastateltava.

”Sosiaaliset suhteet vähentävät yksinäisyyttä ja ihminen pääsee pois negatiivisen ajattelun ja asioiden puimisen oravanpyörästä.”

Palautetta kerätään monin eri keinoin ryhmätoiminnoissa. Moni haastateltava kuuluu hankkeeseen, jolloin jo hankkeeseen kuuluu palautteen kerääminen ryhmäläisiltä. Haastateltavat kertovat, että palautteissa on tullut ilmi ryhmätoimintojen suuri merkitys arjen tukena osallistujille.

#### **8.4 Haasteet ryhmätoiminnassa**

Koronapandemia on vaikuttanut kaikkien haastateltavien edustamien järjestöjen järjestämiin sosiaalisen kuntoutuksen ryhmätoimintoihin. Epidemiatilanteen myötä tulleet ongelmat ovat haastaneet ryhmänohjaajia nopeasti uusien toimintojen kehittämiseen. Osa toimijoista on joutunut lopettamaan kaikki ryhmätoiminnat koronapandemian vuoksi. Muutamit toimijoista ovat pystyneet toteuttamaan etämuotoisia ryhmätoimintoja. Ryhmiin osallistujat ovat haastateltavien mukaan olleet kiitollisia siitä, että on ollut jonkinlaista toimintaa epidemia-aikana. Näin kuvasi kaksi haastateltavaa koronaepidemian vaikutuksia:

”Ne ketkä ovat osallistuneet, ovat olleet tosi kiitollisia, että toimintaa järjestetään koronasta huolimatta, koska monet kohtaamispaikat kiinni.”

”Kaikki kohtaamispaikan ryhmätoiminnat piti lopettaa koronan vuoksi.”

Lähes kaikki haastateltavat työskentelevät hankkeissa, jolloin ryhmätoimintojen jatko on epävarmaa. Ei ole varmaa, että jatkuuko rahoitus tai vakiintuuko toiminta hankkeen kautta pysyväksi toiminnaksi. Tämä tuo työskentelyyn koko ajan epävarmuutta - kuinka toiminta jatkuu tulevaisuudessa?

Haasteeksi haastateltavat kertoivat lisäksi osallistujien saamisen mukanaan sekä siihen sitoutumisen. Useammassa haastattelussa tuli esille myös se, että miten saadaan motivoitua ihmisiä toimintaan, kun ryhmät eivät ole velvoittavia. Haastateltavien mukaan ryhmätoimintojen suunnitteluvaiheessa on saatettu käyttää paljonkin aikaa ryhmän suunnitteluun ja ryhmän aikana todetaan, ettei suunnitelma toimi ollenkaan. Syynä tähän haastateltavat pitivät työntekijälähtöistä suunnittelua.

Haastateltavat kertoivat, että ryhmäläiset reagoivat siihen, mikäli ohjaajalla on kiireen tunne. Rauhallisuus ja tilanteiden rauhoittaminen helpottaa ryhmäkerran ohjausta. Haastateltavien mukaan ohjauksen tai työohjeiden ollessa monimutkaisia, vaikuttaa se ryhmäläisten toimintaan negatiivisesti. Mitä selvempää tai yksinkertaisempaa ohjaus ja ohjeet ovat, sitä jouhevampaa toiminta on. Lisäksi haasteeksi on havaittu tietyt, mahdollisesti arkaluontoiset teemat kuten talouteen tai velkaantumiseen liittyvät asiat. Haastateltavat ovat huomanneet, että jos ryhmäläiset kokevat ryhmäkerran teeman liian henkilökohtaiseksi, se voi vaikuttaa henkilöiden osallistumiseen jatkossa.

”Rahasta puhuminen joskus vaikeaa, koska moni kokee sen niin henkilökohtaiseksi.”

## **8.5 Tulevaisuuden suunnitelmat ryhmätoiminnoille**

Osalla haastateltavilla oli jo paljon suunnitelmia erilaisten ryhmien toteuttamiseen tulevaisuudessa. Ryhmätoiminnot kehittyvät koko ajan kohderyhmän tarpeen mukaisesti. Osassa haastatteluissa tuli ilmi, että on tulossa työntekijämuutoksia ja ei tiedetä miten se vaikuttaa ryhmien toteuttamiseen jatkossa. Epävarmuuden tulevaisuuden toteuttamiseen tuo hankkeiden rahoitukset.

Haastateltavilta tiedusteltiin lisäksi vinkkejä sosiaalipalveluille, kun sosiaalipalvelut alkavat tuottamaan ryhmätoimintoja itse jatkossa. Lähes kaikilta haastateltavilta tuli vastaukseksi, että ryhmätoimintoihin on hyvä käyttää suunnittelussa riittävästi resursseja. Huolellinen suunnittelu sekä laaja ja monipuolinen markki-

nointi on hyvä ottaa huomioon, kun aloittaa toteuttamaan ryhmätoimintoja. Vastajien mukaan on tärkeää pohtia, miten ryhmäläiset aiotaan tavoittaa. Lisäksi osallistujien oma kokemus mielekkästä ryhmätoiminnasta koettiin tärkeänä näkökulmana. Haastateltavat korostivat, että suunnitteluvaiheessa on hyvä ottaa huomioon, mihin aikaan toiminta toteutetaan ja kuinka kauan toiminta kestää. Lisäksi haastateltavat toivat esille yleisiä ryhmänohjauksen käytänteitä ryhmän suunnittelussa. Esimerkiksi ryhmäkertojen määrä nousi keskusteluun. Eräs vastaaja toi esille, että lyhyemmät 4–5 osallistumiskerran ryhmät ovat parempia kuin 10-kerran ryhmät sitoutumisen näkökulmasta. Sosiaalisen kuntoutuksen ryhmät ovat vastikkeettomia, joten vastaajat pitivät tärkeänä pohtia, millä ryhmäläiset saadaan motivoitumaan tulemaan toimintaan, mahdollisesti kahvin tai pienen purtavain keinoin.

”Eli ei toimintaa vaan toiminnan vuoksi, vaan ajatus siitä, että kaikki tekeminen on kohtaamisen ja sosiaalialan työn väline. Ihmisen elämäntilannetta katsotaan kokonaisvaltaisesti ja halutaan nähdä toiminnan ohessa, onko ihmisellä muutakin henkilökohtaisen tuen tarvetta.”

Haastattelussa lisäksi tiedusteltiin yhteistyön mahdollisuuksista työikäisten sosiaalipalveluiden kanssa. Kaikki vastaajat kokivat tämän mahdolliseksi. Yksi haastateltavista toi esille, että tärkeää yhteistyössä on miettiä rahoitusta. Osalla haastateltavista oli jo valmiita ajatuksia, miten yhteistyötä voisi tulevaisuudessa tehdä. Esimerkiksi ryhmien ohjaaminen yhdessä julkisen ja kolmannen sektorin yhteistyönä nähtiin mahdollisuutena. Ajatuksena esitettiin esimerkiksi, että ryhmiä voisi toteuttaa haastateltavien tiloissa, jos ohjaus tulee työikäisten sosiaalipalveluista. Kehittämismahdollisuuksia nähtiin olevan paljon. Näin kommentoi eräs haastateltava yhteistyöstä.

”Kyllä, ehdottomasti. Teemme paljon nytkin x-toiminnassa yhteistyötä mm. sosiaalityön kanssa. Siun sote on myös yksi kumppani ja osatoiteuttaja ..-hankkeessa. Näkökulma itselläni on, että mielelläni suunnittelen erityisesti toimintaa, joka lähtee liikkeelle ihmisistä itsestään, eikä järjestelmästä käsin. Ja toimintaa, jota ei laiteta valmiiseen muottiin.”

## 9 Pohdinta

### 9.1 Johtopäätökset

Opinnäytetyössä selvitettiin vastauksia siihen, millaisia ryhmätoimintoja toteutetaan kolmannella sektorilla Joensuussa. Millaisia havaintoja ohjaaja on havainnut sosiaalisen kuntoutuksen ryhmätoiminnoissa osallistujien osallisuuden ja toimijuuden vahvistumisen? Millaisia mahdollisuuksia tulevaisuudessa on toteuttaa sosiaalisen kuntoutuksen ryhmiä?

Tuloksissa ilmeni, että Joensuussa toteutetaan kattavasti erilaisia sosiaalisen kuntoutuksen ryhmätoimintoja kolmannella sektorilla. Ryhmien tavoitteet liittyvät osallistujien arjen sujuvuuden tukemiseen sekä sosiaalisten taitojen vahvistamiseen. SOSKU-hankkeen loppuraportista ilmenee, että sosiaalisen kuntoutuksen ryhmätoiminnot liittyvät usein tavoitteiltaan sosiaalisten-, arki- ja yhteisötaitojen vahvistamiseen (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2020b). Ryhmät ovat siis tavoitteiltaan hyvin samankaltaisia kuin sosiaalisen kuntoutuksen ryhmät yleisesti Suomessa.

Sitoutuminen toimintaan koettiin haasteeksi sekä se, miten saadaan ryhmätoimintoihin osallistujia. Tuloksissa ilmeni, että ryhmätoimintojen markkinointi ja houkuttelevuus koetaan tärkeäksi järjestäjien taholta. On tärkeää ottaa itse osallistujat mukaan toiminnan suunnitteluun, jotta toiminnasta tulee houkuttelevaa ja osallistujat sitoutuvat toimintaan. SOSKU-hankkeessa havaittiin, että asiakkaat ovat osa suunnittelua ja sen merkitys tulisi huomioida (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2020b). Opinnäytetyön tuloksista ilmenee, että kolmannen sektorin toteuttamat ryhmätoiminnot on pääosin toteutettu kohderyhmän toiveiden mukaisesti. Tällöin osallistujat saadaan parhaiten osallistumaan mukaan toimintaan (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2021c). SOSKU-hankkeen loppuraportin tuloksista ilmenee, että asiakkaan osallistamisen rooli on tärkeä osa koko sosiaalisen kuntoutuksen ryhmätoimintaprosessia (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2018a, 27). Sosiaalisen kuntoutuksen kehittämisessä on hyvä huomioida, että asiakkaan

rooli toimijana on tärkeä. Henkilön osallisuuden vahvistamista saadaan vahvistettua sillä, että hän saa itse vaikuttaa toimintaan ja saa kokea itsensä osalliseksi ryhmää (Terveiden ja hyvinvoinninlaitos 2021b). Osallisuuden lisääminen on yksi sosiaalihuoltolain tarkoituksista ja sosiaalisen kuntoutuksen tavoitteista (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014, 17§).

Sosiaalisen kuntoutuksen yksi tavoitteista on sosiaalisen toimintakyvyn lisääminen (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014, 17§). Yhteenvetona aineistosta voidaan nähdä, että haastateltavat kokivat ryhmätoimintojen lisäävän ryhmäläisillä sosiaalisia taitoja. Haastateltavien mukaan osallistujien itseluottamus on kasvanut toiminnan aikana. Onnistuneessa ryhmätoiminnassa henkilöllä sosiaalinen toimintakyky vahvistuu sekä ryhmätoiminnoissa saadaan tuettua yksilö kuulumaan ryhmään ja saada kokemaan yhteenkuuluvuudesta (Terveiden ja hyvinvoinninlaitos 2017).

Toiminnan tapahtuessa kolmannella sektorilla ja hankkeissa on toiminnan jatkuvuus usein kysymyksenä. Toiminnan rahoituksen haaste on usein kysymyksenä kolmannella sektorilla, sillä suurin osa rahoituksesta tulee kilpailutuksien ja hankkeiden kautta (Ruuskanen ym. 2020, 43).

Opinnäytetyön suunnitelmana oli lisäksi koota listausta kolmannen sektorin sosiaalisen kuntoutuksen ryhmätoiminnoista. Opinnäytetyön kautta toimeksiantaja sai kuvauksen tämänhetkisistä kolmannen sektorin tuottamista sosiaalisen kuntoutuksen ryhmistä. Toimeksiantajan ja haastateltujen kolmannen sektorin toimijoiden huomioiden mukaan aina ajantasaisen listauksen ylläpitäminen työikäisten palveluiden työvälineenä on kuitenkin haaste, sillä ryhmätoimintojen tilanne elää jatkuvasti ja tieto vanhentuu nopeasti.

Johtopäätöksenä voidaan todeta, että ryhmien ohjaajat kokevat ryhmätoiminnat merkitykselliseksi. Kaikilla haastateltavilla on suunnitelmia ja toivoa tulevaisuuteen, vaikka se olisikin epävarmaa. Toimeksiantajan etuna on se, että järjestösektori on halukas kehittämään yhteistä sosiaalisen kuntoutuksen ryhmätoimintaa.

## 9.2 Luotettavuus ja eettisyys

Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta arvioitaessa tulee arvioida koko tutkimuksen johdonmukaisuus ja eri osa-alueiden suhde toisiinsa. Laadullisen tutkimuksen luotettavuudesta on käyty keskustelua, ettei siihen ole yhtä selkeää menetelmää ja osa tutkijoista on menetelmistä eri mieltä. Laadullisessa tutkimuksessa on tärkeää, että tukijalla on mahdollisimman riittävästi aikaa tehdä tutkimusta, jotta lopputulos olisi mahdollisimman luotettava. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 135, 138–139.) Opinnäytetyössä pyrin kertomaan kaikki osa alueet tarkasti ja kattavasti, jotta lukijalle tulee tunne johdonmukaisuudesta ja että lukija saa riittävästi tietoa siitä, miten opinnäytetyö on tehty ja mihin johtopäätökset perustuvat.

Laadullisessa tutkimuksessa eettisyyden merkitys näkyy siinä, kuinka kirjoitetaan toisista tutkijoista tai aiemmin saaduista tuloksista, menetelmien puutteellisesta kirjaamisesta sekä johdetaan harhaan tuloksilla. Eettisesti hyvässä tutkimuksessa edellä mainituilla tavoilla ei tule toimia. (Tuomi, Sarajärvi 2002, 129.) Opinnäytetyössä olen esitellyt tuoreimpia sosiaaliseen kuntoutukseen liittyviä tutkimuksia sekä opinnäytetöitä, jotta teoreettinen viitekehys olisi mahdollisimman ajantasainen.

Toimeksiantajasopimukset on tehty toimeksiantajan kanssa sen jälkeen, kun opinnäytetyön suunnitelma tuli valmiiksi. Toimeksiantajan kanssa selvitettiin, ettei tätä opinnäytetyötä varten tarvitse hakea tutkimuslupaa, koska tutkimuksessa ei haastatella asiakkaita eikä työntekijöitä vaan verkostotoimijoita.

Haastateltavilta tulee pyytää lupa haastatella heitä, heille tulee tuoda esille haastattelijan vaitiolovelvollisuus sekä haastatteluaineiston käsittelyprosessi. Haastateltaville tulee kertoa, että heidän anonymiteettinsä säilyy. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 20.) Haastatteluajankohdasta sopiessa kerroin haastateltaville opinnäytetyössä yleisesti käytettävästä haastattelumenetelmästä ja siitä, että haastattelu toteutetaan anonymisti. Kerroin, että haastattelu nauhoitetaan ja kun haastattelut ovat purettu tekstimuotoon eli litteroitu niin tämän jälkeen nauhoitukset hävitetään ja analyysiin jälkeen myös litteroitu teksti hävitetään.

Haastateltaville etukäteen informaation antaminen saattaa eettisestä näkökulmasta tuoda kysymyksiä. Antaako liikaa tietoa tutkimuksesta, ja voiko tällöin etukäteen annettu tieto vaikuttaa tutkimustuloksiin? (Hirsjärvi ja Hurme 2000, 20.) Tätä pohdin erityisesti laatiessani saatekirjettä haastateltaville. Lisäksi pohdin tätä samaa haastatteluita tehdessäni, etten vain johdattele haastateltavia itse toivomaan suuntaan.

Analysoidessa tutkijan tulee käydä keskustelua aineistosta saatujen tuloksien, teorian ja oman tulkinnan välillä, jolloin saa luotettavia johtopäätöksiä aineistosta (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Tämä työvaihe vie aikaa ja vaatii tutkijalta taitoa tulkita. Tämän koin haastavimmaksi kohdaksi opinnäytetyössä, koska esimerkiksi aineistosta nousseet teemat olivat hyvin samankaltaisia kuin teemahaastattelurungon teemat.

### **9.3 Opinnäytetyöprosessi ja ammatillinen kasvu**

Opinnäytetyöprosessi on kestänyt noin vuoden ajan. Oppinäytetyön oppimisprosessi on tuonut itselleni näkemystä siitä, miten tehdään opinnäytetyötä. Huolellisen suunnitelman teko on tärkeä työvaihe opinnäytetyön tekemisessä. Huolellisen suunnitelman teon myötä koin helpommaksi aloittaa haastattelut ja sen jälkeen analysointivaiheen. Koko opinnäytetyöprosessin ajan huomasin, miten teoreettinen viitekehys muuttui ja täydentyi ja sitä kautta osaamiseni aihepiirin ympärillä syveni.

Haastattelurungon muodostaminen oli aluksi haastavaa ja tuntui vaikealta miettiä mitä kaikkea pitäisi kysyä. Haastatteluja tehdessä havaitsin, miten suuri merkitys oli tarkasti valikoiduilla, hyvin muotoiluilla kysymyksillä. Haastavin työvaihe oli itselleni analyysin tekeminen.

Yksin opinnäytetyötä tehdessä kaipasin väliajoin työparityöskentelyn reflektointia ja yhdessä keskustelua, kuinka työtä olisi hyvä jatkaa. Yksin tehdessä on etuna se, että voi tehdä työtä omassa aikataulussa. Työskentelyprosessin aikana kävin



keskustelua opinnäytetyöstäni toimeksiantajan kanssa. Toimeksiantajan edustajien kanssa pystyin keskustelemaan työn eri näkökulmista ja jatkotyöstömahdollisuuksista. Myös opinnäytetyöprosessin aikana olleet opinnäytetyöpiirit toivat itselle uusia ajatuksia, kun sain opettajilta ja toisilta opiskelijoilta palautetta keskenkäisestä työstä.

#### **9.4 Hyödynnettävyys ja jatkotutkimusehdotukset**

Selvityksen pohjalta toimeksiantaja saa tietoa olemassa olevista sosiaalisen kuntoutuksen ryhmämuodoista. Tällöin toimeksiantaja voi alkaa kehittämään omia sosiaalisen kuntoutuksen ryhmätoimintoja selvityksestä saamien tulosten tiimoilta. Lisäksi toimeksiantaja voi mahdollisuuksien mukaan alkaa kehittämään yhteistyössä toteutettavia sosiaalisen kuntoutuksen ryhmätoimintoja yhdessä kolmannen sektorin kanssa.

Olisi mielenkiintoista myös saada tietoa siitä, miten asiakkaat ovat kokeneet osallistumisen vapaaehtoiseen sosiaalisen kuntoutuksen ryhmiin, joissa ei ole veloitusta osallistua. Tämä opinnäytetyö selvitti vain ryhmänohjaajien näkemyksiä asiaan. Mitä ryhmäläiset itse ajattelevat ryhmistä ja miten he kokevat ryhmien hyödyllisyyden omassa elämässään?

Jatkossa olisi varmasti hyödyllistä kehittää jonkinlaista yhteistä, sähköistä alustaa jonne kolmas sektori voisi ilmoittaa omat sosiaalisen kuntoutuksen ryhmätoiminnot. Samalla alustalla voisi myös ilmoittaa onko toiminnassa vapaita paikkoja vai ei. Sosiaalityössä tällainen sähköinen alusta olisi hyvä työväline asiakkaiden ohjauksessa.

## Lähteet

- Haimi, T. Kahilainen, J. 2012. Sosiaalisen kuntoutuksen käsitteen historiaan Suomessa. [https://yhteisomedia.fi/files/attachments/kuntoutus-lehden\\_artikkelit/2012/haimi-ja-kahilainen.pdf](https://yhteisomedia.fi/files/attachments/kuntoutus-lehden_artikkelit/2012/haimi-ja-kahilainen.pdf). 15.8.2021.
- Helander, V. & Laaksonen, H. 1999. Suomalainen kolmas sektori: Rakenteellinen erittely ja kansainvälinen vertailu. Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto. <https://kansalaisyhteiskunta.fi/tietopankki/kolmas-sektori-suomessa/>. 20.2.2021
- Hirsjärvi, S. Hurme, H. 2000. Tutkimushaastattelu Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Gaudeamus Helsinki University Press.
- Hirsjärvi, S. Remes, P. Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. 13. painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Ihanalainen, J. Kettunen, T. 2016. Turvaverkko vai trampoliini. 10.painos. Helsinki: Sanoma Pro Oy.
- Kaakkois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus oy (Socom), Sosiaalihuollon asiakasasiakirjalain toimeenpano (Kansa-koulu), Terveysturvan ja hyvinvoinninlaitos (THL), 2019. Kohti yhtenäistä asiakastietoa. [http://www.socom.fi/wp-content/uploads/2019/12/04\\_Kohti-yhten%C3%A4ist%C3%A4-asiakastietoa\\_20191203.pdf](http://www.socom.fi/wp-content/uploads/2019/12/04_Kohti-yhten%C3%A4ist%C3%A4-asiakastietoa_20191203.pdf). 11.2.2021.
- Kananen, J. 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä. Miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta. Jyväskylä: Suomen Yliopistopaino OY.
- Kananoja, A. 2017. Kansalaistoiminta osana sosiaalipolitiikkaa. Teoksessa Sosiaalityön käsikirja. (toim.) Kananoja, A. Lähteinen, M. Marjamäki, P. 2017. 4. Painos. Tallinna: Tietosanoma Oy.
- Karjalainen, P. 2017. Aikuissosiaalityö. Teoksessa Sosiaalityön käsikirja. (toim.) Kananoja, A. Lähteinen, M. Marjamäki, P. 2017. 4. Painos. Tallinna: Tietosanoma Oy.
- Karppinen, J. 2020. Sosiaalisen kuntoutuksen työntekijän kokemana, Se on sitä läsnä olemista, kohtaamista ja kuulemista. Karelian Ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö. [https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/335037/Karppinen\\_Jaana\\_2020\\_04\\_11.pdf?sequence=2&isAllowed=y](https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/335037/Karppinen_Jaana_2020_04_11.pdf?sequence=2&isAllowed=y). 17.2.2021.
- Kauppinen, M.-L. 2018. Sosiaalinen kuntoutus, Kirjallisuuskatsaus sosiaalisen kuntoutuksen työmuodoista ja -menetelmistä. Oulun Ammattikorkeakoulu. [https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/152028/kauppinen\\_marja-liisa.pdf?sequence=1&isAllowed=y](https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/152028/kauppinen_marja-liisa.pdf?sequence=1&isAllowed=y). 17.2.2021.
- Kettunen, V. 2021. Selvitys pitkäaikaistyöttömien ja muista työllistymisen haasteista. Pohjois-Karjalan maakuntaliitto. <https://tyomarkkinat.pohjois-karjala.fi>. 3.8.2021.
- Kittilä, R. 2008. Sosiaali- ja terveysjärjestöt. Teoksessa P. Rissanen, T. Kallanranta & A. Suikkanen (toim.) Kuntoutus. Helsinki: Duodecim, 709-719.
- Koponen, J. 2019. Havaintoja ihmisestä. Työttömyys on osa kapitalistista järjestelmää. Haastattelija Kivelä, S. Podcast. Yleareena. <https://areena.yle.fi/audio/1-50047764>. 5.7.2021.
- Koivuluhta, M. Puhakka, H. 2015. Ryhmänohjaus opiskelijoiden toimijuuden edellytysten kehittäjänä. Teoksessa Toimijuus, ohjaus ja elämäntietäminen (toim.) Kauppila, P.A. Silvonen, J. Vanhalakka-Ruoho, M. 2015. Itä-Suomen yliopisto; Joensuu. [https://erepo.uef.fi/bitstream/handle/123456789/15099/urn\\_isbn\\_978-952-61-1747-8.pdf?sequence=1](https://erepo.uef.fi/bitstream/handle/123456789/15099/urn_isbn_978-952-61-1747-8.pdf?sequence=1) 16.2.2021.

- Kurvinen, A. Jolkkonen, A. Lemponen, V. Ylhäinen, M. 2019. Pitkäaikaistyöttömissä on työvoimapotentiaalia. Työ- ja elinkeinoministeriö; Helsinki. [https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161390/TEM\\_12\\_2019\\_Pitkaaikaistyottomissa.pdf](https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161390/TEM_12_2019_Pitkaaikaistyottomissa.pdf). 1.7.2021.
- Laine, E. 2020. Ensimmäiset askeleet tiellä tulevaisuuteen, Sosiaalisen kuntoutuksen määrittelyjä aikuissosiaalityössä. Itä-Suomen yliopisto. Pro gradu. urn\_nbn\_fi\_uf-20200740.pdf. 17.2.2021.
- Leiman, M. 2015. Dialoginen ohjaus. Teoksessa Toimijuus, ohjaus ja elämäntulkku. Kauppila, P. A. Silvonon, J. Vanhalakka-Ruoho, M. (toim.) [https://erepo.uef.fi/bitstream/handle/123456789/15099/urn\\_isbn\\_978-952-61-1747-8.pdf](https://erepo.uef.fi/bitstream/handle/123456789/15099/urn_isbn_978-952-61-1747-8.pdf). 30.3.2021. 57-68.
- Metsämuuronen, J. 2008. Laadullisen tutkimuksen perusteet. 3. painos. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.
- Nivala, E. & Ryytänen, S. 2019. Sosiaalipedagogiikka Kohti inhimillisempää yhteiskuntaa. Tallinna: Gaudeamus Oy.
- Nordic Welfare Centre. 2021. A Nordic welfare model. <https://nordicwelfare.org/en/about-us/>. 29.9.2021.
- Pohjoismaiden ministerineuvosto.2021. Suuntaviivat kansalaisyhteiskunnan osallistamiseksi Visio 2030 -työhön. <http://norden.diva-portal.org/smash/get/diva2:1527722/FULLTEXT01.pdf>. 29.9.2021.
- ProSOS-hanke. 2018. Kohti yhdenmukaisempaa sosiaalista kuntoutusta. [https://www.prosos.fi/wp-content/uploads/2019/06/Vertaileva\\_selvitys\\_sosiaalisesta\\_kuntoutuksesta.pdf](https://www.prosos.fi/wp-content/uploads/2019/06/Vertaileva_selvitys_sosiaalisesta_kuntoutuksesta.pdf). 15.2.2021.
- Raivio, H. 2018. Sosiaalinen kuntoutus; lisää osallisuutta & enemmän sosiaalista toimintakykyä. THL. <https://youtu.be/XfY2pUIJ33I>. 5.7.2021.
- Ruuskanen, P. Jousilahti, J. Faehnle, M. Kuusikko, K. Kuittinen, O. Virtanen, J. Strömberg, L. 2020. Kansalaisyhteiskunnan tila ja tulevaisuus 2020-luvun Suomessa. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2020:47. [https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162498/VNTEAS\\_2020\\_47.pdf?sequence=1&isAllowed=y](https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162498/VNTEAS_2020_47.pdf?sequence=1&isAllowed=y). 15.3.2021.
- Ruusuvuori, J., Nikander, P. & Hyvärinen, M. 2010. Haastattelun analyysin vaiheet. Teoksessa: Haastattelun analyysi. (Toim.) Ruusuvuori, J., Nikander, P. & Hyvärinen, M. Tampere: Vastapaino; 9–36.
- Saarinen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. <<https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/>>. 29.8.2021.
- Siun Sote. 2020. Työikäisten sosiaalipalvelut. <https://www.siunsote.fi/tyoikaisten-sosiaalipalvelut>. 15.2.2021
- Sosiaalihuoltolaki 30.12.2014/1301.
- Sosiaali- ja terveysministeriö. 2017. Sosiaalihuoltolain soveltamisopas. [https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/80391/05\\_17\\_Sosiaalihuoltolain%20soveltamisopas.pdf](https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/80391/05_17_Sosiaalihuoltolain%20soveltamisopas.pdf). 28.12.2020.
- Sosiaali- ja terveysministeriö. 2019. TIEKARTTA 2030 Aikuisten parissa tehtävän sosiaalityön tulevaisuus selvitys. [https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161612/R41\\_19\\_Tiekartta\\_2030.pdf?sequence=1&isAllowed=y](https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161612/R41_19_Tiekartta_2030.pdf?sequence=1&isAllowed=y). 25.3.2021.
- Sosiaali- ja terveysministeriö. 2020a. Sosiaalinen kuntoutus. <https://stm.fi/sosiaalinen-kuntoutus>. 28.12.2020.

- Sosiaali- ja terveysministeriö. 2020b. Sosiaalityö. <https://stm.fi/sosiaalityo>. 15.2.2021.
- Soste. 2020. Järjestöbarometri 2020. <https://www.soste.fi/wp-content/uploads/2020/09/2020-10-02-SOSTE-julkaisu-Jarjestobarometri-2020.pdf>. 17.3.2021.
- Svenlin, A.-R. Matthiess, A.-L. Turtiainen, K. 2021. Johdanto: Aikuissosiaalityö ja kaimer-teoria sen tietopohjan jäsentäjänä. Teoksessa Matthies, A.-L. Svenlin, A.-R. Turtiainen, K. (toim.) 2021. Aikuissosiaalityö Tieto, käytäntö, vaikuttavuus. Gaudeamus Oy; Tallinna. 7-26.
- Terveyden ja hyvinvoinninlaitos (THL). 2015. Sosiaalinen kuntoutus. <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/sosku/sosiaalinen-kuntoutus>. 28.12.2020.
- Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. (THL). 2017. Käsitteitä sosiaalisesta toimintakyvystä. <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/sosku/sosiaalinen-kuntoutus/kuntakysely/sosiaalinen-toimintakyky>. 15.7.2021.
- Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. (THL). 2018a. Enemmän sosiaalista toimintakykyä, lisää osallisuutta! Raivio, H. (toim.) [https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/136144/URN\\_ISBN\\_978-952-343-070-9.pdf?sequence=1&isAllowed=y](https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/136144/URN_ISBN_978-952-343-070-9.pdf?sequence=1&isAllowed=y). 20.8.2021.
- Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. (THL). 2018b. Sosiaalisen kuntoutuksen jaettu kokonaisuus. <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/sosku/sosiaalisen-kuntoutuksen-opas/sosiaalisen-kuntoutuksen-jaettu-kokonaisuus>. 5.7.2021.
- Terveyden ja hyvinvoinninlaitos (THL). 2019a. Osallisuus. <https://thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/eriarvoisuus/hyvinvointi/osallisuus>. 15.2.2021.
- Terveyden ja hyvinvoinninlaitos (THL). 2019b. Työllisyys. <https://thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/eriarvoisuus/hyvinvointi/tyollisyys>. 15.8.2021.
- Terveyden ja hyvinvoinninlaitos (THL). 2020a. Ryhmätoiminta ja toiminnalliset menetelmät. <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/sosku/sosiaalisen-kuntoutuksen-opas/palvelun-sisallot/ryhmatoiminta-ja-toiminnalliset-menetelmat>. 10.9.2021.
- Terveyden ja hyvinvoinninlaitos (THL). 2020b. Sosiaalialan tiedonhallinnan sanasto. <https://sotesanastot.thl.fi/termed-publish-server/vocabulary/25b97b3a-1517-4499-92da-413b00a0ce5b/concept/4e5c99bac158-4cfc-98ea-a5321a2036f7>. 11.2.2021.
- Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. (THL) 2020c. SOSKU-kehittää sosiaalista kuntoutusta. <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/sosku>. 15.8.2021.
- Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. 2021a. Kuntouttavan työtoiminnan sisältö. <https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/osallisuuden-edistaminen/tyoelamaosallisuus/kuntouttava-tyotoiminta/kuntouttavan-tyotoiminnan-sisalto>. 2.7.2021.
- Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. 2021b. Osallisuuden osa-alueet ja osallisuuden edistämisen periaatteet. <https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/osallisuuden-edistaminen/heikoimmassa-asemassa-olevien-osallisuus/osallisuuden-osa-alueet-ja-osallisuuden-edistamisen-periaatteet>. 25.3.2021.
- Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. 2021c. Osallisuus yhteisössä ja vaikuttamisen prosesseissa. <https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/osallisuuden-edistaminen/heikoimmassa-asemassa>

- olevien-osallisuus/osallisuuden-osa-alueet-ja-osallisuuden-edistamisen-periaatteet/osallisuus-yhteisoissa-ja-vaikuttamisen-prosesseissa. 21.8.2021.
- Terveysten ja hyvinvoinninlaitos. 2021d. Mitä on toimintakyky? <https://thl.fi/fi/web/toimintakyky/mita-toimintakyky-on#Toimintakyvyn%20ulottuvuudet>. 15.8.2021.
- Tieteen termipankki. 2015. Toimijuus. <https://tieteentermipankki.fi/wiki/Kasvatustieteet:toimijuus>. 5.7.2021.
- Tilastokeskus. 2021. Työmarkkinatukitilastot. [https://tilastokoulu.stat.fi/verkkokoulu\\_v2.xql?page\\_type=sisalto&course\\_id=tkoulu\\_tmt&lesson\\_id=5&subject\\_id=7](https://tilastokoulu.stat.fi/verkkokoulu_v2.xql?page_type=sisalto&course_id=tkoulu_tmt&lesson_id=5&subject_id=7). 15.6.2021.
- Timo, A. 2018. Sosiaalinen kuntoutus- Sosiaalisen kuntoutuksen jäsentäminen. Vaasan Ammattikorkeakoulu. Ylempi ammattikorkeakoulu. [https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/147756/Timo\\_Anne.pdf?sequence=1&isAllowed=y](https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/147756/Timo_Anne.pdf?sequence=1&isAllowed=y). 20.7.2021.
- Tuomi, J. Sarajärvi, A. 2002 Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Vanhalakka-Ruoho, M. Silvonen, J. Kauppila P.A. 2015. Johdanto: Toimijuus näkökulmana ohjaukseen. Teoksessa Toimijuus, ohjaus ja elämäntietäminen (toim.) Kauppila, P.A. Silvonen, J. Vanhalakka-Ruoho, M. 2015. Itä-Suomen yliopisto; Joensuu. [https://erepo.uef.fi/bitstream/handle/123456789/15099/urn\\_isbn\\_978-952-61-1747-8.pdf?sequence=1](https://erepo.uef.fi/bitstream/handle/123456789/15099/urn_isbn_978-952-61-1747-8.pdf?sequence=1). 16.2.2021

## Saatekirje haastateltaville

Hei,

Tässä kirjeessä kerron tarkemmin opinnäytetyöni tarkoituksesta. Toimeksiantajana toimii Siun Soten työikäisten palvelut keskisellä alueella.

Tarkoitus on saada kartoitus kolmannen sektorin tarjoamista sosiaalisen kuntoutuksen ryhmämuotoisista palveluista. Kartoituksen olemme rajanneet koskemaan 30-64-vuotiaille tarkoitettuja toimintoja, sillä tälle ikäryhmälle tiedetään olevan vähemmän sosiaalisen kuntoutuksen ryhmämuotoisia palveluita tarjolla.

Opinnäytetyössä en kartoita kuntouttavan työtoiminnan mahdollisuuksia, koska niistä on kattava kuvaus toimeksiantajalla. Tarkoituksena on kuvata sellaisia palveluita mihin henkilöt voivat osallistua, jos henkilön toimintakyky ei vielä riitä kuntouttavaan työtoimintaan.

Selvityksen tarkoitus on kuvata mm. seuraavia asioita

- Millaisia ryhmiä teillä on tarjolla?
- Onko ryhmällä/ryhmillä teemaa?
- Kuinka usein ryhmä/ryhmät tapaa?
- Ovatko ryhmät suljettuja vai avoimia?
- Kuinka ihmisten sitoutuminen ja toimintakyvyn kehitys näkyy?
- Millaisia tulevaisuuden suunnitelmia on ryhmien järjestämisessä?

Pyydän teiltä lupaa haastattelulle, sekä sen nauhoittamiselle. Opinnäytetyössä noudatan eettisiä tutkimuksen sääntöjä ja tulen pitämään haastattelijoiden anonymiteetin salassa.

Pyydän lisäksi mahdollisuutta tehdä luetteloa toimeksiantajalle ryhmien sisällöstä, jolloin sosiaalityössä on mahdollisuus suositella asiakkaille sopivia ryhmätoimintoja. Luettelossa tulee palveluntuottajan nimi sekä ryhmät mitä on ja millaisia ne ovat. Kaikki muut tiedot tulen analysoimaan niin ettei haastateltavan anonymiteetti paljastu.

Jos kirjeestä heräsi kysyttävää niin minuun voi olla yhteydessä. Alla on yhteystietoni.

### **Ystävällisin terveisin**

Mari Pakarinen  
sosionomi opiskelija  
[mari.pakarinen@edu.karelia.fi](mailto:mari.pakarinen@edu.karelia.fi)

## Haastattelurunko

### Taustatiedot:

- Kuka on työnantajasi?
- Mitä työtä teet yhdistyksessä/säätiössä?
- Järjestättekö ryhmiä asiakkaille?
- Missä ja milloin ryhmät järjestetään?
- Kuinka kauan ryhmiä on järjestetty?
- Ohjataanko ryhmiä yksin vai pareittain?

### Ryhmätoiminnot 30-64 vuotiaalle

- Millaisia ryhmiä teillä on/on ollut?
- Mikä on ryhmien idea?
- Kuinka monta asiakasta ryhmässä on?
- Mistä asiakkaat tulevat ryhmään? Jostain palvelusta vai jotenkin muuten?
- Mitä te teette ryhmässä? Onko ryhmät toiminnallisia vai keskustelevia?
- Onko ryhmät avoimia vai suljettuja?
- Onko korona vaikuttanut ryhmätoimintoihin?

### Asiakkaiden osallistuminen

- Miten ohjaaja havaitsee ryhmässä asiakkaiden aktiivisuuden, osallistumisen?
- Miten ryhmät tukevat asiakkaan osallisuutta heidän elämässään?
- Millaisia muutoksia ohjaaja on havainnut ryhmän aikana asiakkaiden aktiivisuudessa, osallistumisessa?

### Muita havaintoja ryhmätoiminnasta

- Millainen merkitys ryhmällä on asiakkaan elämäntilanteeseen, kuinka ohjaaja näkee tämän?
- Miten ohjaaja näkee vertaistuen merkityksen ryhmässä?
- Miten ja millaista palautetta saat asiakkailta ryhmistä?
- Onko ryhmien aikana havaittu haasteita, jos niin millaisia? Olisiko voinut toimia toisin? Mikä on vaikuttanut haasteisiin, jos niitä on ollut?

### Tulevaisuuden ideat ryhmätoiminnoille

- Millaisia kehitys ideoita on ryhmätoiminnoille?
- Millaisia mahdollisuuksia on tulevaisuudessa järjestää ryhmätoimintoja?
- Millaisia vinkkejä antaisit ryhmänohjaukseen/suunnitteluun/toteutukseen jos aikuissosiaalityö alkaisi toteuttamaan sosiaalisen kuntoutuksen ryhmiä?
- Olisiko yhteistyö mahdollista ryhmien suunnittelussa/toteutuksessa aikuissosiaalityön kanssa? Jos olisi, millaisia toiveita siihen on?

Analyysipolku (mukailtu Ruusuvuori & ym 2010, 12.)

